

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ - ΤΜΗΜΑ

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΣΠΟΥΔΩΝ «ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

‘ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ,

ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ’

ΤΗΣ

ΒΑΪΤΣΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΑΙΑΣ

Επιβλέπωντας: Αναπληρωτής Καθηγητής Φάσσας Αθανάσιος

ΒΟΛΟΣ

2022

Υπεύθυνη Δήλωση πρωτοτυπίας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Διατμηματικού Προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην «Λογιστική και Ελεγκτική» Τμήματα Οικονομικών Επιστημών-Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2022

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας

ΒΑΪΤΣΗ ΒΑΙΑ

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την περάτωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση της.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου Κο Φάσσα Αθανάσιο για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Οι συμβουλές του και η καθοδήγησή του, όσο και η εμπιστοσύνη του κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον μου και με ώθησαν στη δημιουργία ενός αξιόλογου έργου από πλευράς μου.

Επιπλέον, στο ίδιο πλαίσιο ευγνωμοσύνης, θα ήθελα να ευχαριστήσω το σύνολο των ακαδημαϊκών μελών των τμημάτων Οικονομικών Επιστημών και Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τη συμβολή τους στην επιστημονική μας συγκρότηση κατά τη διάρκεια της φοίτησής μας στο Τμήμα.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη και την αγάπη μου προς την οικογένειά μου, για τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους όχι μόνο κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
Κατάλογος Γραφημάτων.....	6
Κατάλογος Εικόνων.....	8
Κατάλογος Πινάκων.....	8
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	17
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ESG	17
1.1. Ορισμός – Τι είναι το ESG.....	17
1.2. Οι Διαστάσεις/ Παράγοντες του ESG.....	19
1.2.1. Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση (Environmental Governance).....	19
1.2.2. Κλιματική κρίση.....	20
1.2.3. Βιωσιμότητα.....	21
1.2.4. Κοινωνική Διακυβέρνηση (Social Governance).....	21
1.2.5. Ανθρώπινα δικαιώματα.....	22
1.2.6. Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance).....	23
1.2.7. Εργασιακές Σχέσεις.....	24
1.3. Σύγχρονες θεωρίες ως προπομπός του ESG.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	27

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	33
3.1 Μέθοδος- Ανάλυση δεδομένων.....	33
3.2. Εργαλεία- Συλλογή δεδομένων - δείγμα	35
3.3. Σκοπός	36
3.4. Ερευνητικά ερωτήματα	36
3.5. Ζητήματα δεοντολογίας έρευνας.....	37
3.6. Συμβολή θέματος στην πρωτοτυπία της έρευνας.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	38
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	38
4.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση.....	38
4.2. Επαγωγική Στατιστική Ανάλυση.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ	68
Βιβλιογραφία.....	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	74

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1 Αριθμός Εργαζόμενων Επιχείρησης	38
Γράφημα 2 Μέγεθος εταιρείας.....	39
Γράφημα 3 Έτη λειτουργίας.....	40
Γράφημα 4 Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου;.....	40
Γράφημα 5 Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης;.....	41
Γράφημα 6 Γνωρίζετε τι είναι το ESG;.....	42
Γράφημα 7 Γνωρίζετε τι είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη;.....	42
Γράφημα 8 Γνωρίζετε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;	43
Γράφημα 9 Σε τι βαθμό κάνει χρήση η εταιρεία σας του τρίπτυχου Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	43
Γράφημα 10 Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	44
Γράφημα 11 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, διαχείρισης των αποβλήτων, χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Περιβαλλοντικοί παράγοντες);	44
Γράφημα 12 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση θεμάτων που σχετίζονται με την παιδική εργασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά πρότυπα, την τήρηση των κανονισμών υγείας και ασφάλειας στον εργασιακό χώρο (Κοινωνικοί παράγοντες);.....	45
Γράφημα 13 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, τη διαφάνεια εντός της οντότητας, την αύξηση του εσωτερικού ελέγχου (Εταιρική διακυβέρνηση);.....	46
Γράφημα 14 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών;.....	46
Γράφημα 15 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της αποτελεσματικότητας ή/και της αποδοτικότητας;	47

Γράφημα 16 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η επιχείρηση έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον;.....	48
Γράφημα 17 Σε τι βαθμό θεωρείτε η πανδημία COVID-19 επηρέασε την εταιρεία στην υιοθέτηση προτύπων ESG;.....	48
Γράφημα 18 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η εταιρεία δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον;.....	49
Γράφημα 19 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως οι επενδυτές δίνουν σημασία στην υιοθέτηση ESG προτύπων προκειμένου να πραγματοποιήσουν επενδύσεις;	50
Γράφημα 20 Σε τι βαθμό εξαρτάται η διαδικασία πρόσληψης εντός της επιχείρησης σας από το φύλο του υποψηφίου εργαζόμενου;.....	51
Γράφημα 21 Σε τι βαθμό εφαρμόζει η επιχείρηση κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης;	52
Γράφημα 22 Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση τα δικαιώματα των εργαζόμενων;	52
Γράφημα 23 Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση κάνει χρήση / παρακινεί σε χρήση πλαστικών από μέρους των εργαζόμενων;	53
Γράφημα 24 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η χρήση δεικτών ESG από μέρους των οργανισμών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν αξιόπιστο τρόπο αξιολόγησης μιας εταιρείας;.....	54
Γράφημα 25 Πώς κρίνετε το μέλλον της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον κλάδο;	54
Γράφημα 26 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [Α. Περιβάλλον]	55
Γράφημα 27 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [Β. Κοινωνία]	56
Γράφημα 28 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [Γ. Διακυβέρνηση].....	56
Γράφημα 29 Επηρεάζεται η λειτουργία και ο τρόπος δράσης της εταιρείας που εργάζεστε από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG;	57
Γράφημα 30 Έχει ευθύνη το Διοικητικό Συμβούλιο για θέματα ESG;	58
Γράφημα 31 Συμμετέχει ο οργανισμός σε ενώσεις ή πρωτοβουλίες που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα θέματα ESG;	58

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 ESG.....	18
-------------------	----

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Correlations - Pearson.....	61
Πίνακας 2 Descriptive Statistics	62
Πίνακας 3 Correlations.....	63
Πίνακας 4 Variables Entered/Removed a	65
Πίνακας 5 Model Summary b	65
Πίνακας 6 ANOVA a	66
Πίνακας 7 Coefficients a	67
Πίνακας 8 Residuals Statistics a.....	67

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία συμβάλλει τόσο στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της εταιρικής διακυβέρνησης και της πραγματοποίησης επενδύσεων βάσει της υιοθέτησης των κριτηρίων περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής διακυβέρνησης (ESG). Προς αυτό συμβάλει η ανασκόπηση των υπαρχόντων εμπειρικών στοιχείων που σχετίζονται με αυτή τη σχέση, αλλά και η εμπειρική έρευνα που λαμβάνει χώρα. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει 50 εργαζόμενους που απασχολούνται σε ελεγκτικές εταιρείες στην Ελλάδα. Η στατιστική ανάλυση βασίζεται σε μελέτη συσχετίσεων και παλινδρομήσεων. Προηγούμενη εμπειρική έρευνα δείχνει μια σχέση μεταξύ των αξιολογήσεων ESG και της πραγματοποίησης επενδύσεων. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι οι επενδυτές ολοένα και περισσότερο μελλοντικά θα μελετούν τις πτυχές ESG μιας οντότητας πριν επενδύσουν σε αυτή, ενώ το μέγεθος της οντότητας φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην υιοθέτηση ή όχι των κριτηρίων ESG.

Λέξεις – Κλειδιά

Επενδύσεις, Περιβάλλον, Επιχειρήσεις, Διακυβέρνηση, Βιωσιμότητα.

Κωδικοί JEL:

ABSTRACT

INVESTMENTS AND ENVIRONMENTAL, SOCIETY AND CORPORATE GOVERNANCE ISSUES

This thesis contributes both to the investigation of the relationship between corporate governance and making investments based on the adoption of environmental, social and corporate governance (ESG) criteria. To this it contributes by reviewing the existing empirical evidence related to this relationship, but and the empirical research that takes place. The sample used includes 50 employees employed in auditing companies in Greece. Statistical analysis is based on the study of correlations and regressions. Previous empirical research shows a relationship between ESG ratings and investment performance. The results suggest that investors will increasingly in the future study the ESG aspects of an entity before investing in it, while the size of the entity seems to play a decisive role in whether or not to adopt ESG criteria.

Key- Words

Investments, Environment, Business, Governance, Sustainability.

JEL CODES:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σημερινή εποχή των συνεχών αλλαγών, παγκόσμιων προκλήσεων και συνεχών κρίσεων, από την κλιματική αλλαγή, στη μόλυνση του περιβάλλοντος, την πανδημία και τις οικονομικές κρίσεις, καθίσταται σαφές το γεγονός πως η επιχειρηματικότητα και εν γένει η κοινωνία δεν δύναται να παραμένουν στάσιμες απέναντι στις συνεχείς αυτές μεταβολές και τις προκλήσεις που προκύπτουν. Αντίθετα, τόσο οι επιχειρήσεις, όσο και η κοινωνία οφείλουν να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα και να επιδιώκουν συνεχώς τη βελτίωση των διαδικασιών τους. Στο πλαίσιο αυτό τα τελευταία έτη γίνεται ολοένα και περισσότερο λόγος για το ESG. Ο όρος ESG κάνει αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με το Περιβάλλον, την Κοινωνία και την Εταιρική Διακυβέρνηση. Αυτά τα τρία στοιχεία δύναται να λειτουργήσουν ιδιαίτερα ευνοϊκά ως προς την ικανότητα της εταιρείας να παράγει αξία με τελικό σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί παγκόσμια προτεραιότητα που κινητοποιεί τις κυβερνήσεις, την κοινωνία των πολιτών και τις επιχειρήσεις προς την υιοθέτηση νέων πρακτικών.

Η υιοθέτηση κριτηρίων ESG που αφορούν σε θέματα Περιβάλλοντος, Κοινωνίας και Εταιρικής Διακυβέρνησης δύναται να επιφέρει σημαντικές θετικές αλλαγές όσον αφορά την επιχειρηματικότητα και την προσέλκυση κεφαλαίων προς πραγματοποίηση επενδύσεων. Καθίσταται σαφές πως στο συνεχώς μεταβαλλόμενο και εξελισσόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, οι επιχειρήσεις που μελλοντικά δεν θα πληρούν τα κριτήρια ESG δεν θα είναι σε θέση να διατηρήσουν την κυριαρχία τους στην αγορά, αφού δεν θα μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια για επενδύσεις. Για τις μεγάλες επιχειρήσεις η προσαρμογή με τις επιταγές του ESG δεν αποτελεί ένα δύσκολο έργο, καθώς μπορούν να διαθέσουν κεφάλαια ώστε να είναι σε θέση να εφαρμόσουν και να υιοθετήσουν αποτελεσματικά το ESG και τις στρατηγικές του. Εντούτοις, δύσκολη θα είναι η μετάβαση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων – οι οποίες στην ελληνική οικονομία αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της- στις οποίες η προσαρμογή θα είναι αναπόφευκτα πιο απαιτητική.

Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει αναφορικά με τον όρο Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση. Η κοινωνική υπεύθυνη επένδυση αφορά το σύνολο των επενδύσεων σε επιχειρήσεις, το οποίο πραγματοποιείται από τους επενδυτές όχι μόνο κάνοντας χρήση χρηματοοικονομικής ανάλυσης και κριτηρίων, αλλά και βασιζόμενο σε μια σειρά περιβαλλοντικών, κοινωνικών κριτηρίων και κριτηρίων σχετικών με τη διακυβέρνηση – ESG Κριτήρια. Τα τρία κριτήρια του ESG (Περιβάλλον, Κοινωνία, Εταιρική Διακυβέρνηση)

περιλαμβάνουν ορισμένους δείκτες μέτρησης (KPIs), που σύμφωνα με αυτούς αξιολογείται η εφαρμογή της πολιτικής του ESG σε κάθε οργανισμό.

Καθώς η KYE αποτελεί μια σχετικά νέα έννοια στον κλάδο των επιχειρήσεων, συχνά μπορεί να αναφερθεί και ως «ηθική», «βιώσιμη», «πράσινη» (Ζοπουνίδης & Εσκαντάρ, 2021). Έτσι, οι βιώσιμες επενδύσεις είναι εκείνες οι επενδύσεις με αντίκτυπο, οι οποίες αποτελούν μια ηθική επενδυτική προσέγγιση. Στη βάση αυτής, η επενδυτική στρατηγική δεν εστιάζει στις οικονομικές αποδόσεις, αλλά οι ηθικές αξίες των επενδυτών είναι αυτές που κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο κατά την επιλογή επενδύσεων. Οι Herringer et al., (2009) έδωσαν τον ορισμό της KYE ως ένα σύνολο προσεγγίσεων που περιλαμβάνει μια συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής επένδυσης, διατήρησης και απόρριψης βάσει συμβατικών κριτηρίων οικονομικής απόφασης μαζί με ηθικές και ESG εκτιμήσεις (Ali, 2017).

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες που έλαβαν χώρα, οι νέοι επενδυτές ενδιαφέρονται περισσότερο για το αν οι επιχειρήσεις είναι κοινωνικά υπεύθυνες και όχι απλά για στείρες αποδόσεις και αποτελέσματα. Κατά αυτόν τον τρόπο οι αποδόσεις των κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων μπορούν να είναι συγκρίσιμες, αν όχι ελαφρώς καλύτερες από εκείνες των παραδοσιακών επενδύσεων. Το πλαίσιο για την Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση αποτελεί ουσιαστικά την εφαρμογή στον χρηματοοικονομικό τομέα της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, αφορά στην επιλογή επενδύσεων σε οικονομικές οντότητες που δείχνουν ενδιαφέρον και σημασία όχι μόνο σε έννοιες της χρηματοοικονομικής, αλλά και Κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση: Μέθοδοι και κριτήρια ESG.

Για την πραγματοποίηση επενδύσεων στο πλαίσιο της κοινωνικά υπεύθυνης επένδυσης οι επενδυτές οφείλουν να ακολουθούν κάποια συγκεκριμένα βήματα. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

- Έλεγχος οικονομικών οντοτήτων, πλαισίου λειτουργίας, αποστολής και στόχου. Καθορισμός πραγματοποίησης ή όχι της επένδυσης βάσει κριτηρίων κατάταξης και επιλογή επιχειρήσεων προς επένδυση με καλύτερο περιβαλλοντικό σκορ σε μια δεδομένη βιομηχανία.

- Ενσωμάτωση μεγάλου αριθμού παραγόντων ESG στη φάση της αξιολόγησης της οικονομικής οντότητας.

- Χρησιμοποίηση της δύναμης των μετόχων για τη δυναμική αλλαγή των πραγμάτων. Μετά την αγορά των μετοχών ο επενδυτής μπορεί να επιδιώξει να κατευθύνει την επιχείρηση προς τη βελτίωση των κριτηρίων σχετικά με το ESG.

Σε γενικές γραμμές εντούτοις, τα κριτήρια της Κοινωνικά Υπεύθυνης Επένδυσης για κάθε έναν από τους τρεις πυλώνες, κοινωνία, περιβάλλον και διακυβέρνηση είναι τα ακόλουθα:

Για το περιβάλλον δύναται να είναι:

- Εκπομπές CO₂,
- Επικίνδυνα απόβλητα,
- Διαχείριση πόρων,
- Κλιματικός κίνδυνος.

Για την κοινωνία δύναται να είναι:

- Πολιτική που εξασφαλίζει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- Εξέλιξη σταδιοδρομίας εργαζομένων,
- Συνθήκες εργασίας,
- Υγεία και ασφάλεια,
- Πολιτική ίσης μεταχείρισης εργαζομένων.
- Ευθύνη πελάτη και προϊόντος

Τέλος, η διακυβέρνηση δύναται να καλύψει θέματα όπως:

- Ανθρώπινα δικαιώματα,
- Διαφθορά,
- Αποζημίωση στελεχών,
- Εσωτερικός έλεγχος,

- Ανεξαρτησία των ελεγκτών,
- Σεβασμός των δικαιωμάτων των μετόχων.

Στη βάση αυτή διακρίνονται 4 τύποι μεθοδολογιών κατά την εξέλιξη της βιώσιμης επένδυσης. Οι τύποι είναι οι ακόλουθοι:

1. Traditional methodology: η «παραδοσιακή» μεθοδολογία που υπακούει στους επενδυτικούς κανόνες της αγοράς, χωρίς να ενσωματώνει κάποιον από τους παράγοντες του ESG.

2. Responsible methodology: η μεθοδολογία στη βάση της οποίας επιδιώκεται η αποφυγή ρίσκου που υπαγορεύει το ESG ή ακόμα και αντικρουόμενα προσωπικά συμφέροντα,

3. Sustainable methodology: η επενδυτική διαδικασία που κεφαλαιοποιεί τις μακροπρόθεσμες πρακτικές του ESG

4. Thematic methodology: οι επενδύσεις που στηρίζονται στο χώρο της κοινωνίας ή του περιβάλλοντος και αναμένουν να επιφέρουν αποδόσεις.

Αντίστοιχα, μεταξύ των βασικών στρατηγικών του ESG μπορούμε να διακρίνουμε τις ακόλουθες (Ζοπουνίδης & Εσκαντάρ, 2021):

- Η προσέγγιση «best in class» στη βάση της οποίας επιλέγονται οι καλύτερες επιχειρήσεις σε κάθε τομέα χωρίς να αποκλείεται καμία.
- Την προσέγγιση του αποκλεισμού (Negative - Exclusionary Screening), στην βάση του οποίου αποκλείονται από τις επενδυτικές ευκαιρίες οι επιχειρήσεις εκείνες που δεν υιοθετούν ούτε τα ελάχιστα κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια. Παράδειγμα, θα μπορούσαν οι αποκλεισμοί αυτοί να είναι τομεακοί, δηλαδή να αποκλείονται εκ των προτέρων επιχειρήσεις που απασχολούνται στους κλάδους του καπνού, αλκοόλ, πυρηνικά κτλ. ή οι αποκλεισμοί αυτοί θα μπορούσαν να είναι μέχρι και κανονιστικοί, δηλαδή εξαιτίας μη συμμόρφωσης ή μη επικύρωσης διεθνών συνθηκών και συμβάσεων.

- Η προσέγγιση της δέσμευσης από μέρους των μετόχων. Στη βάση αυτή οι μέτοχοι είναι υπεύθυνοι να επηρεάσουν τις επιχειρήσεις ώστε να βελτιώσουν τις πρακτικές ESG.
- Η θεματική προσέγγιση που συνίσταται στην επένδυση σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς που συνδέονται με την αειφόρο ανάπτυξη (κλιματική αλλαγή, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, νερό, κλπ.).
- Η προσέγγιση των επιπτώσεων, η οποία συνίσταται σε επενδύσεις σε οικονομικές οντότητες που σε μεγάλο ποσοστό δεν είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο και οι οποίες επιδιώκουν να δημιουργήσουν μετρήσιμες κοινωνικές ή περιβαλλοντικές επιπτώσεις.
- Impact investing. Η προσέγγιση στη βάση της οποίας επιδιώκεται η βελτίωση κάποιου κοινωνικού ή περιβαλλοντικού ζητήματος. Αφορά εταιρείες ιδιωτικού συμφέροντος.

Σκοπός εργασίας

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στη μελέτη της ικανότητας των εταιρειών να δίνουν προσοχή σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές και διακυβερνητικές ανησυχίες και να εκτελούν αποτελεσματικές στρατηγικές ώστε να δημιουργούν προστιθέμενη αξία και αποτελεσματικές επενδύσεις.

Δομή εργασίας

Στο πλαίσιο του ανωτέρω σκοπού η παρούσα μελέτη διακρίνεται σε επιμέρους κεφάλαια ως εξής:

Στο Κεφάλαιο 1 με τίτλο 'Θεωρητική προσέγγιση για το ESG' παρέχεται ο ορισμός του όρου ESG και μελετώνται στοχευμένα οι επιμέρους διαστάσεις – παράγοντες που τον περιγράφουν.

Στη συνέχεια στο Κεφάλαιο 2 με τίτλο 'Βιβλιογραφική Συστηματική Ανασκόπηση' μελετώνται κριτικά παλαιότερες έρευνες αναφορικά με τη χρησιμότητα και τη σημασία του ESG για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

Στο Κεφάλαιο 3 με τίτλο 'Μεθοδολογία' παρουσιάζεται αναλυτικά η μεθοδολογία έρευνας και πιο συγκεκριμένα, ορίζονται οι ερευνητικοί σκοποί και οι ερευνητικές υποθέσεις, ορίζονται τα ερευνητικά εργαλεία και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση της έρευνας. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στους δεοντολογικούς περιορισμούς της έρευνας και στην προσφορά της στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Στο Κεφάλαιο 4 με τίτλο 'Αποτελέσματα Έρευνας' παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου έρευνας. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται με τη βοήθεια γραφημάτων και πινάκων στατιστικής ανάλυσης.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 με τίτλο 'Συμπεράσματά και προτάσεις για μελλοντική έρευνα' παρουσιάζονται περιληπτικά τα βασικά συμπεράσματα που εξήχθησαν από τη μελέτη και προτείνεται η συνέχεια της μελέτης από πιθανούς ερευνητές. Του κεφαλαίου 6 έπεται η λίστα βιβλιογραφικών πηγών και το παράρτημα της εργασίας που περιέχει το ερωτηματολόγιο έρευνας που χρησιμοποιήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ESG

1.1. Ορισμός – Τι είναι το ESG

Η αξία μιας οικονομικής οντότητας μπορεί να προσδιοριστεί από ποικίλους παράγοντες. Εντούτοις, τα τελευταία έτη η αξία μιας επιχείρησης επηρεάζεται ολοένα και περισσότερο από 3 κριτήρια, που δεν είναι άλλα από:

1. Τη στάση της επιχείρησης προς την κοινωνία,
2. Την εταιρική διακυβέρνηση που υιοθετεί και
3. Τις ενέργειες της – το αποτύπωμά της στο περιβάλλον.

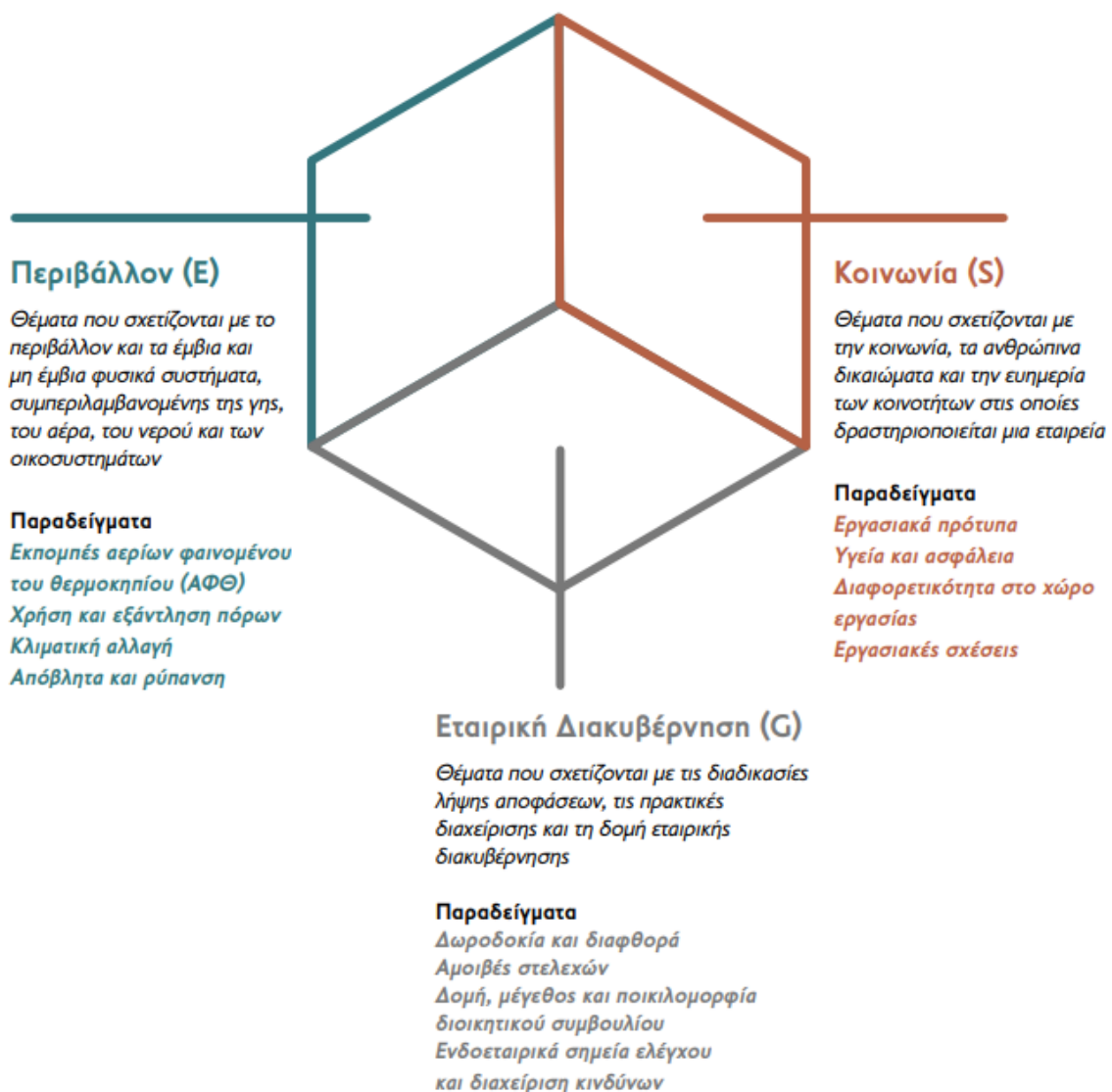
Το τρίπτυχο αυτό αποτελεί τον όρο του ESG - Environmental, Social and Governance, που θα μπορούσε να μεταφραστεί ως περιβαλλοντική, κοινωνική και εταιρική διακυβέρνηση. Ο όρος ESG χρησιμοποιείται πλέον όταν επιδιώκεται η περιγραφή των επιδόσεων μιας εταιρείας στις τρεις ανωτέρω διαστάσεις. Το ESG σηματοδοτεί μια ευρύτερη φιλοσοφία, η οποία πρέπει πλέον να διαπνέει τις επενδυτικές προτεραιότητες των επιχειρήσεων, αλλά και τη λειτουργία τους (Guido, Lee, Melas, Zoltán, & Laura, 2019).

Πιο συγκεκριμένα όμως, ο όρος ESG αναφέρεται σε θέματα που σχετίζονται με το περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση και με το πώς μπορούν τα στοιχεία αυτά να επηρεάσουν την ικανότητα μιας οντότητας να δημιουργεί αξία μακροπρόθεσμα. Το ESG αποτελεί ουσιαστικά ένα σύνολο στόχων που θέτουν οι επιχειρήσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Επομένως, τα στοιχεία αυτά, καθίσταται σαφές πως είναι σημαντικά για την επιχείρηση, αλλά και τους μετόχους της, αφού παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα της επιχείρησης να δημιουργεί αξία (Armstrong, 2020).

Η μετάβαση μιας εταιρείας σε μοντέλο ESG μπορεί να συμβάλει σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας της και στην επίτευξη πιο σταθερών οικονομικών αποτελεσμάτων. Οι επιχειρήσεις κατά τον τρόπο αυτό έχουν τη δυνατότητα να οικοδομήσουν ένα πολύ περισσότερο ελκυστικό επενδυτικό προφίλ, στη βάση του οποίου θα εξασφαλιστεί

ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και από τα επενδυτικά κεφάλαια. Εντούτοις, η υιοθέτηση μιας τέτοιας φιλοσοφίας φανερώνει και την αδήριτη υποχρέωση των επιχειρήσεων για συμμόρφωση με τις επιταγές προστασία του περιβάλλοντος, υπό το βάρος των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Κατά τον τρόπο αυτό η εταιρική διακυβέρνηση δεν αποτελεί ουσιαστικά απλά ένα συμπλήρωμα, αλλά σε αυτή αποτυπώνεται η εξέλιξη της διοίκησης και της διαχείρισης των επιχειρήσεων μέσω της υιοθέτησης αυστηρότερων προτύπων (Duuren, Plantinga, & Scholtens, 2016).

Εικόνα 1 ESG

Πηγή: <https://www.athexgroup.gr/documents/10180/5665122/GR-ESG+REPORTING+GUIDE/e4f7fa48-d16a-4156-b9da-fbc27282a227>

1.2. Οι Διαστάσεις/ Παράγοντες του ESG

Την επενδυτική φιλοσοφία του ESG υιοθετούν τόσο οι επενδυτές που επιδιώκουν να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη αναπτύσσοντας την κατάλληλη επενδυτική συμπεριφορά, όσο και οι Διαχειριστές Κεφαλαίων, οι οποίοι με τις επιλογές τους συμβάλλουν στη βιωσιμότητα. Ειδικότερα, οι Διαχειριστές Κεφαλαίων επενδύουν σε οργανισμούς που επιδεικνύουν σαφή προσανατολισμό προς τρεις κατευθύνσεις (Sciarelli, Cosimato, Landi, & Iandolo, 2021):

- Στον σεβασμό προς το περιβάλλον με έμφαση στην κλιματική αλλαγή, τη μόλυνση του αέρα και του νερού, την ενεργειακή αποδοτικότητα κλπ.
- Σε ζητήματα κοινωνικού χαρακτήρα, όπως ζητήματα που σχετίζονται με τα εργασιακά και ανθρώπινα δικαιώματα, την υγεία και ασφάλιση, την ισότητα των φύλων κλπ.
- Σε ζητήματα ορθής Εταιρικής Διακυβέρνησης, όπως ζητήματα σχετικά με αποζημιώσεις και απολαβές διοικητικών στελεχών, επιχειρηματική ηθική, διαφάνεια, διαφθορά, λογοδοσία κλπ.

Στη συνέχεια, μελετώνται αναλυτικά όλες οι παράμετροι των ανωτέρω τριών κατευθύνσεων.

1.2.1. Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση (Environmental Governance)

Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση και η προσπάθεια για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή αποτελούν χωρίς αμφιβολία δύο πολύ σημαντικούς τομείς, στους οποίους αν οι επιχειρήσεις δείξουν την προσοχή που αναμένεται πρόκειται να επωφεληθούν σε ιδιαίτερα σημαντικό βαθμό. Εντούτοις, από την προσπάθεια αυτή θα επωφεληθεί τόσο η κοινωνία, όσο και το περιβάλλον. Εξαιτίας των δυσμενών επιπτώσεων της απρόβλεπτης λειτουργίας του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και προς αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της, ο όρος Διακυβέρνηση ξαφνικά απέκτησε διαφορετική διάσταση και νόημα (Θεοχάρη, 2017). Πλέον ανάγεται σε ένα βασικό εργαλείο προώθησης ρυθμίσεων οριοθέτησης του νέου διεθνούς περιβάλλοντος. Όταν πρόκειται όμως για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων, τότε η έννοια της Διακυβέρνησης αποκτά ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα και σημασία. Κατά

αυτόν τον τρόπο ο όρος περιβαλλοντική διακυβέρνηση περιλαμβάνει τόσο το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου όσο και τους διεθνείς οργανισμούς και τα όργανα που θεσπίζουν, αλλά και συμβάλλουν στην εφαρμογή των κανόνων του. Το φάσμα των θεμάτων περιβάλλοντος με τα οποία ασχολείται το ESG είναι εξαιρετικά ευρύ. Μερικά από αυτά είναι οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, η βιοποικιλότητα, η διαχείριση αποβλήτων, η διαχείριση νερού, η εξοικονόμηση ενέργειας.

Επιπλέον, αξίζει να τονιστεί πως βήματα προς την κατεύθυνση αυτή είχαν ήδη πραγματοποιηθεί από το 1972 σε μια παγκόσμια περιβαλλοντική συνδιάσκεψη που έγινε στη Στοκχόλμη υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών και εγκαινιάστηκε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP). Στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλες διασκέψεις για το περιβάλλον, εντούτοις παράτα πολλά βήματα που έχουν κατά καιρούς γίνει, δεν έχει σημειωθεί ακόμα σημαντική πρόοδος για την επίλυση των τόσο σημαντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων (Karplinsky, 1999).

1.2.2. Κλιματική κρίση

Στην κορυφή της πυραμίδας προς την περιβαλλοντική διακυβέρνηση βρίσκεται η κλιματική αλλαγή. Η σύγχρονη οικονομία έχει αποδεχθεί το γεγονός πως η γη βιώνει έντονα την κλιματική αλλαγή και αυτό έχει αντίκτυπο και στις επιχειρήσεις. Βασιζόμενες στην νέα πραγματικότητα αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, οι επιχειρήσεις έρχονται αντιμέτωπες με ένα νέο πιο σκληρό εταιρικό τοπίο, στο οποίο πρέπει να παλέψουν προκειμένου να μπορέσουν να προσαρμοστούν μετά τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στο περιβάλλον. Απώτερος σκοπός των ενεργειών αυτών δεν είναι άλλος από την αντιμετώπιση της πρόκλησης αυτής.

Ο κίνδυνος που σχετίζεται με το κλίμα και τις αλλαγές που συντελούνται σε αυτό αποτελεί έναν τύπο κινδύνου περιβάλλοντος που έχει ευρέως αναγνωριστεί και ερευνηθεί. Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με το κλίμα είναι οι οικονομικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με την έκθεση των Ιδρυμάτων σε αντισυμβαλλόμενους που ενδέχεται να συνεισφέρουν ή να επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή» (European Banking Authority, 2021, pp 35).

Κατά τον τρόπο αυτό η κλιματική κρίση αποτελεί έναν συστημικό κίνδυνο για τη βιώσιμη ανάπτυξη των οικονομικών οντοτήτων και αποτελείται από ένα σύνολο παραγόντων

που αλληλεξαρτώνται και κάθε ένας εκ των οποίων ενέχει το δικό του κίνδυνο και αβεβαιότητα. Βάσει των νέων αυτών δεδομένων οι επενδυτές λαμβάνουν ολοένα και περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που απορρέουν από τους κραδασμούς που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή. Προκειμένου να ανταποκριθούν στη ζήτηση αυτών των νέων δεδομένων και του συνόλου των πληροφοριών, οι επιχειρήσεις ξεκίνησαν να μοντελοποιούν τον κίνδυνο της κλιματικής αλλαγής, γεγονός που οδηγεί στη διαβάθμιση των κινδύνων των περιβαλλοντικών παραγόντων προς εξαγωγή συμπερασμάτων για την ολοκλήρωση της επενδυτικής διαδικασίας.

1.2.3. Βιωσιμότητα

Η βιωσιμότητα μιας επιχείρησης αφορά στην ικανότητα της να συνεχίζει μια δραστηριότητα και τελικά την ύπαρξή της. Προκειμένου η ανάπτυξη μιας επιχείρησης να είναι βιώσιμη εντούτοις απαιτείται να δίνεται σημασία από μέρους της οντότητες σε θέματα κοινωνικού χαρακτήρα, σε θέματα σχετικά με το περιβάλλον και την οικολογία κλπ. Πιο συγκεκριμένα, οι πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης δεν είναι άλλοι από τους ακόλουθους:

- Οικονομία: Δημιουργία πλούτου και μέσων διαβίωσης
- Κοινωνία: Εξάλειψη φτώχειας και βελτίωση ποιότητας ζωής
- Περιβάλλον: Ενίσχυση των φυσικών πόρων για τις μελλοντικές γενιές (Bass & Dalal-Clayton., 2000)
-

1.2.4. Κοινωνική Διακυβέρνηση (Social Governance)

Στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον που διαμορφώνεται από ένα σύνολο επενδυτών που εφαρμόζουν και αξιολογούν θετικά την υιοθέτηση κριτηρίων ESG ως διαδικασία για τον εντοπισμό των κινδύνων, αλλά και των ευκαιριών ανάπτυξης των οικονομικών οντοτήτων, σημαντικό ρόλο κατέχει και η κοινωνική διακυβέρνηση. Η κοινωνική διακυβέρνηση αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις διαχειρίζονται το σύνολο των ανθρώπινων σχέσεων και συμπεριφέρονται στους εργαζόμενους, στους πελάτες, τους προμηθευτές, αλλά και στο σύνολο της κοινότητας γενικά στην οποία απευθύνονται. Αυτό αποτελεί χωρίς αμφιβολία και

το κεντρικό δόγμα πίσω από την κοινωνική διακυβέρνηση, δηλαδή η κοινωνική πτυχή της βιώσιμης επένδυσης και ανάπτυξης. Το σύνολο αυτών των κοινωνικών παραγόντων κατέχουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο για τις αποφάσεις αναφορικά με τις βιώσιμες επενδύσεις, καθώς περιλαμβάνουν όλα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας οντότητας σχετικά με τη διαχείριση ζητημάτων κοινωνικού περιεχομένου και κατά συνέπεια την αύξηση ή τη μείωση των κερδών μέσα από την εταιρική ευθύνη.

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία περίπου 20 χρόνια οι εταιρείες δείχνουν ιδιαίτερο σεβασμό σε θέματα που αφορούν ζητήματα κοινωνικού χαρακτήρα, όπως πχ τα εργασιακά και τα ανθρώπινα δικαιώματα, η υγεία και ασφάλιση των εργαζόμενων, η ισότητα των φύλων και η ισότητα ευκαιριών – ίση μεταχείριση των δύο φύλων, η υπευθυνότητα των προϊόντων και η προστασία της μητρότητας κλπ. Σύμφωνα με τους Tarmuji I., Maelah R., και Tarmuji H. (2016) υπάρχουν 3 κατηγορίες κοινωνικών ζητημάτων:

- 1) οι εταιρικές κοινωνικές ευθύνες (οικονομικές, νομικές, ηθικές, διακριτικότητα)
- 2) η εταιρική κοινωνική ανταπόκριση (ασφάλιση, διαμονή υπαλλήλων, πρόληψη)
- 3) κοινωνικά ζητήματα (καταναλωτές, περιβάλλον, ασφάλεια των προϊόντων, αποφυγή διακρίσεων υπαλλήλων, ασφάλεια εργαζομένων και μετόχων).

Η επίδοση των οικονομικών οντοτήτων σε θέματα που σχετίζονται με τους ανωτέρω άξονες δύναται να φανερώσει το βαθμό στον οποίο οι εταιρείες μπορούν να επιτύχουν την κοινωνική τους αποδοχή.

1.2.5. Ανθρώπινα δικαιώματα

Ο σεβασμός προς τα ανθρώπινα δικαιώματα από μέρους των οικονομικών οντοτήτων στη σύγχρονη οικονομία έναν παράγοντα που λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψιν από μέρους της διοίκησης της εταιρείας κατά τη λήψη στρατηγικών κοινωνικής διακυβέρνησης. Αυτό συμβαίνει καθώς οι παράγοντες που σχετίζονται με τις συνθήκες εργασίας και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τη χρηματοοικονομική απόδοση και τη φερεγγυότητα της οικονομικής μονάδας. Οι επιχειρήσεις λοιπόν μέσω των κριτηρίων ESG και κυρίως των κοινωνικών παραγόντων υπόκεινται σε έλεγχο από μέρους των επενδυτών αναφορικά με την αποτελεσματικότητα διαμόρφωσης κατάλληλης πολιτικής και στρατηγικής

σε ένα ιδανικό περιβάλλον εργασίας. Προάγοντας τα δικαιώματα των εργαζόμενων και δείχνοντας σεβασμό στην προσωπικότητα και τις ανάγκες κάθε εργαζόμενου οι επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν τη φήμη τους σε κοινωνικό επίπεδο με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας. Αντίστοιχα, οι επενδυτές και ενδιαφερόμενοι για την κάθε οικονομική οντότητα μελετούν τις αποδόσεις των κριτηρίων ESG, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα αντλώντας τις απαραίτητες πληροφορίες αναφορικά με την απόδοση και το ρίσκο/ κίνδυνο από την ανάληψη επένδυσης. Οι επιχειρήσεις που δεν εφαρμόζουν τα ESG, παρέχουν δύσκολα πληροφορίες για τη διαχείριση των εργασιακών σχέσεων, αποτρέποντας τους επενδυτές.

1.2.6. Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance)

Η άρτια και καλή εταιρική διακυβέρνηση από την πλευρά μιας οικονομικής οντότητας μπορεί να αποφέρει μόνο θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την αύξηση του κεφαλαίου, την προσέλκυση επενδύσεων και την επίτευξη μακροχρόνια βιώσιμων επιχειρήσεων (Albertini, 2013). Χρησιμοποιώντας τον επίσημο ορισμό του OECD η Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελεί το σύστημα στη βάση του οποίου πραγματοποιείται ο έλεγχος και κατευθύνονται οι επιχειρηματικές εταιρίες. Ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένη η Εταιρική Διακυβέρνηση μπορεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της δομής των δικαιωμάτων και των ευθυνών μεταξύ των διαφόρων ομάδων ενδιαφέροντος σε μια οικονομική οντότητα, όπως για παράδειγμα του Διοικητικού Συμβουλίου, των Διευθυντικών Στελεχών και των λοιπών ενδιαφερόμενων μερών. Κατά τον τρόπο αυτό καθορίζονται οι κανόνες και οι διαδικασίες για τη λήψη αποφάσεων όσον αφορά τις εταιρικές υποθέσεις.

Η εταιρική διακυβέρνηση του ESG αφορά παράγοντες όπως την ηθική της εταιρίας, την συμμόρφωση στους νόμους, την ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου, δωροδοκίες και διαφθορά, διαφάνεια κ.τ.λ. Επιπλέον, αφορά τον τρόπο διαχείρισης και στους παράγοντες διακυβέρνησης της οντότητας από το σύνολο των εμπλεκόμενων μερών. Η σημαντικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης έγκειται στο γεγονός της εμπιστοσύνης μεταξύ μιας εταιρείας με τους επενδυτές της και την κοινωνία. Κατά τον τρόπο αυτό στο συνεχώς αναπτυσσόμενο επενδυτικό περιβάλλον η Εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί πρωταγωνιστή της οικονομικής ανάπτυξης.

Στη βάση αυτή, η Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελείται από ορισμένους βασικούς κεντρικούς πυλώνες και αρχές. Οι βασικές αρχές της είναι οι ακόλουθες:

- Εξασφάλιση της βάσης για ένα αποτελεσματικό πλαίσιο Εταιρικής Διακυβέρνησης
- Τα δικαιώματα και η ίση μεταχείριση των μετόχων και των λειτουργιών της ιδιοκτησίας όπως είναι οι θεσμικοί επενδυτές, το χρηματιστήριο και οι υπόλοιποι ενδιαφερόμενοι, κατά τα οποία θα προστατεύετε και θα διευκολύνετε η άσκηση δικαιωμάτων των μετόχων
- Ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών
- Διαφάνεια και αποκάλυψη
- Οι αρμοδιότητες της διοίκησης

Τα κριτήρια εντούτοις ESG συμβάλλουν στην επέκταση των πλαισίων της Εταιρικής Διακυβέρνησης και σε άλλες τομείς, όπως πχ η διαμόρφωση των αμοιβών των στελεχών, η δωροδοκία, η διαφθορά, η δομή και η πολυπολιτισμικότητα εντός της οντότητας και η ορθή φορολογική στρατηγική (Σεραφείμ, 2019).

1.2.7. Εργασιακές Σχέσεις

Χρησιμοποιώντας τον όρο εργασιακές σχέσεις περιγράφεται το σύνολο των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των εργοδοτών και των εργαζόμενων. Αυτή η σχέση αφορά είτε σε προσωπικό επίπεδο απευθείας, δηλαδή τις σχέσεις μεταξύ των διευθυντών και του προσωπικού, είτε σε συλλογικό επίπεδο μεταξύ γενικά των εργατικών σωματείων και των εργοδοτικών οργανώσεων.

Παρότι ο όρος εργασιακές σχέσεις θα μπορούσε να είναι συνδεδεμένος έντονα με τα ανθρώπινα δικαιώματα – που αναλύσαμε ανωτέρω- εντούτοις, εμπίπτει στο κομμάτι της Εταιρικής Διακυβέρνησης και έτσι η εξέταση του γίνεται υπό το πρίσμα των Νόμων και των κανονισμών μίας πολιτείας. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε διάφορα είδη εργασιακών σχέσεων, όπως πχ οι βιομηχανικές, βιοτεχνικές, ναυτικές με γνώμονα το είδος της εργασίας, αλλά και σε εργασιακές σχέσεις συνδικαλισμένων και μη με βάση την εκπροσώπηση των εργαζόμενων που συμμετέχουν στις διάφορες εργατικές ενώσεις. Οι εργασιακές σχέσεις θεμελιώνονται από τις διατάξεις του Εργατικού Δικαίου και προσδιορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις.

1.3. Σύγχρονες θεωρίες ως προπομπός του ESG

➤ *Η θεωρία των μετόχων ή της μεγιστοποίησης της μετοχικής αξίας*

Σύμφωνα με το Δόγμα Friedman την αποκλειστική ευθύνη μιας οικονομικής οντότητας φέρουν οι μέτοχοι αυτής. Αυτοί αποτελούν την κινητήρια δύναμη και απέναντι σε αυτούς και μόνο είναι η εταιρεία κοινωνικά υπεύθυνη. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος της επιχείρησης αποτελεί η μεγιστοποίηση των αποδόσεων των μετόχων. Οι μέτοχοι στη συνέχεια λαμβάνουν αποφάσεις αναφορικά με τις κοινωνικές πρωτοβουλίες τις οποίες επιθυμούν να υλοποιήσουν (Friedman, 1970).

➤ *Η θεωρία της βιώσιμης ανάπτυξης*

Στη βάση της θεωρίας της βιώσιμης ανάπτυξης γίνεται λόγος για ικανοποίηση αναγκών απουσία κινδύνου απώλειας ικανότητας από μέρους των μελλοντικών γενεών κάλυψης αναγκών. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελείται από τέσσερις διαστάσεις που δεν είναι άλλες από την κοινωνία, το περιβάλλον, τον πολιτισμό και την οικονομία (UNESCO, 2021).

➤ *Η πυραμίδα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης του Carroll*

Στις τέσσερις διαστάσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αναφέρθηκε στο άρθρο του και ο Archie B. Carroll το 1991. Σύμφωνα με τον ίδιο αυτές είναι οι ακόλουθες: η οικονομική, η νομική, η ηθική και η φιλανθρωπική. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να απεικονιστούν με τη βοήθεια μιας πυραμίδας, στη βάση της οποίας κάθε μια από τις διαστάσεις αυτές αποτελούν και μια ευθύνη για τις οικονομικές οντότητες (Schwartz & Carroll, 2003).

➤ *Κέρδος*

Σε μια κοινωνία που άγεται από τον καπιταλισμό, οι οικονομικές επιδόσεις προς τους μετόχους μιας οντότητας είναι αυτές οι οποίες θα προσδιορίσουν την επιτυχία ή όχι της επιχείρησης. Σε μια τέτοια θεωρία, η λήψη των βασικών επιχειρηματικών αποφάσεων και οι πρωτοβουλίες για τον στρατηγικό σχεδιασμό υλοποιούνται με προσοχή προκειμένου να επιτευχθεί μεγιστοποίηση των κερδών, με παράλληλη μείωση του κόστους και μετριασμό του κινδύνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Ο βαθμός στον οποίο οι εταιρείες ωφελούν ή βλάπτουν την κοινωνική ευημερία έχει λάβει κατά τα τελευταία χρόνια αυξανόμενη προσοχή από πολλές πλευρές. Οι εταιρικές ενέργειες σε αυτόν τον τομέα αναφέρονται συχνά ως Περιβαλλοντικές, Κοινωνικές ενέργειες και Διακυβέρνηση (ESG) ή Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (CSR). Το ESG είναι ένα ακρωνύμιο που αναπτύχθηκε σε μια έκθεση του 2004 από 20 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως απάντηση στο κάλεσμα του Κοφί Ανον, Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Όπως γίνεται αντιληπτό, το ESG αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι εταιρείες και οι επενδυτές ενσωματώνουν τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και διοικητικές ανησυχίες στα επιχειρησιακά τους μοντέλα. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη από την άλλη, αναφέρεται παραδοσιακά στις δραστηριότητες των εταιρειών όσον αφορά το να είναι πιο κοινωνικά υπεύθυνες, να είναι δηλαδή καλύτεροι εταιρικοί πολίτες. Μια διαφορά μεταξύ των δύο όρων είναι ότι η ESG περιλαμβάνει ρητά τη διακυβέρνηση και η ΕΚΕ περιλαμβάνει θέματα διακυβέρνησης έμμεσα, καθώς σχετίζονται με περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς λόγους. Έτσι, το ESG τείνει να είναι μια πιο εκτεταμένη ορολογία από την CSR. Εντούτοις, η εστίαση στις περιβαλλοντικές και κοινωνικές πτυχές της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και του ESG δύναται να συμβάλει στην εξέταση της αλληλεπίδρασης μεταξύ της δομής διακυβέρνησης μιας εταιρείας και των περιβαλλοντικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων της (Gillan, Koch, & Starks, 2021).

Ενδιαφέρον προς το κοινωνικό πρόσωπο των επιχειρήσεων δείχνουν ιδιαίτερα οι επενδυτές, αφού ο βαθμός στον οποίο οι επιχειρήσεις συμμορφώνονται με τις επιταγές της σύγχρονης εποχής αποτελεί μέτρο αξιολόγησης των επενδύσεων. Η εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών μέσων συμβάλει στη βελτίωση της διαδικασίας λήψης επενδυτικών αποφάσεων. Κατά τον τρόπο αυτό, η σύγχρονη κοινωνία επιθυμεί να έχει στη διάθεσή της περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με τις δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι επιχειρήσεις/ οικονομικές οντότητες. Στο πλαίσιο αυτό, η χρηματοοικονομική ανάλυση που βασίζεται σε αριθμοδείκτες και ανάλυση οικονομικών καταστάσεων δεν ικανοποιεί στο μέγιστο τις ανάγκες των επενδυτών. Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η υπερθέρμανση του πλανήτη και η καταπολέμηση της φτώχειας εν μέσω της αυξανόμενης ευημερίας στις ανεπτυγμένες χώρες αποτελούν παράγοντες που προωθούν την ανάπτυξη νέων

χρηματοοικονομικών μέσων και κριτηρίων. Το ESG δίνει την απάντηση σε αυτές τις σύγχρονες απαιτήσεις και μπορεί να βοηθήσει στην αξιολόγηση των δραστηριοτήτων των εταιρειών που σχετίζονται με επενδύσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη. Κατά τον τρόπο αυτό και με την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να μειώσουν τους κινδύνους και να δημιουργήσουν φήμη και έτσι λαμβάνονται ποιοτικότερες επενδυτικές αποφάσεις (Vostrikova & Meshkova, 2020).

Παγκόσμια έρευνα με δείγμα 582 θεσμικούς επενδυτές που είτε ασκούσαν είτε σχεδίαζαν να εφαρμόσουν κάποιο βαθμό ενσωμάτωσης κριτηρίων ESG - περιβαλλοντικών, κοινωνικών και παραγόντων διακυβέρνησης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατένειμε ομοιόμορφα τους επενδυτές μεταξύ των ιδιοκτητών περιουσιακών στοιχείων και διαχειριστών περιουσιακών στοιχείων, μετοχών και σταθερού εισοδήματος, και στις τρεις περιοχές της Αμερικής, της Ασίας Ειρηνικού, της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Η έρευνα διερεύνησε τους λόγους για την επένδυση βάσει κριτηρίων ESG, τα εμπόδια που αντιμετώπισαν οι επενδυτές σε τέτοιες επενδύσεις και τις επενδυτικές προσεγγίσεις για την υπέρβασή τους, όπως και τα χρονικά πλαίσια που χρησιμοποιούνται για τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων, την αξιολόγηση της απόδοσης των διευθυντών και την αποζημίωση. Η έρευνα κατέληξε στο γεγονός πως τα συνήθη αντιληπτά εμπόδια στην ενσωμάτωση του ESG δεν είναι άλλα από την πεποίθηση ότι η ενσωμάτωση ESG απαιτεί θυσίες αποδόσεων, ότι η υποχρέωση καταπιστεύματος εμποδίζει κάποιον από το να το πράξει και οι μη ρεαλιστικές βραχυπρόθεσμες προσδοκίες για την εφαρμογή κριτηρίων ESG να επιτύχει υπεραπόδοση - δεν ήταν τόσο μεγάλες όσο συνήθως πιστεύεται. Το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι η έλλειψη δεδομένων υψηλής ποιότητας σχετικά με την απόδοση των εταιρειών σχετικά με τους υλικούς παράγοντες ESG - μια σπανιότητα που οι συγγραφείς αποδίδουν στην έλλειψη προτύπων για τη μέτρηση της απόδοσης ESG και στην έλλειψη δεδομένων απόδοσης ESG που αναφέρουν οι εταιρείες. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ παρόμοια μεταξύ των ιδιοκτητών περιουσιακών στοιχείων και των διαχειριστών περιουσιακών στοιχείων, των ιδίων κεφαλαίων και του σταθερού εισοδήματος, καθώς και μεταξύ των περιοχών. Ωστόσο, οι επενδυτικοί ορίζοντες των ιδιοκτητών περιουσιακών στοιχείων ήταν σημαντικά μεγαλύτεροι από εκείνους των διαχειριστών περιουσιακών στοιχείων, και το ίδιο ίσχυε για τα ίδια κεφάλαια έναντι των επενδυτών σταθερού εισοδήματος. Οι επενδυτές στην Αμερική ήταν πιο υπομονετικοί σχετικά με τα χρονικά πλαίσια για να δουν υπεραπόδοση από το ESG, ενώ εκείνοι στην Ασία-Ειρηνικό ήταν οι λιγότερο υπομονετικοί. Υπήρχαν επίσης διαφορές

μεταξύ των περιφερειών ως προς τον τρόπο υπέρβασης των φραγμών στην ενσωμάτωση του ESG (Robert, Mirtha, & Stephanie, 2017).

Εντούτοις, ενδιαφέρον προς το ESG δεν έχουν εκφράσει μόνο οι επενδυτές, αλλά και οι ακαδημαϊκοί. Στο πλαίσιο αυτό έχουν υλοποιηθεί πολλές μελέτες τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον φαίνεται πως προκαλεί στους ερευνητές η μελέτη της σχέσης μεταξύ των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και κριτηρίων διακυβέρνησης (ESG) και της εταιρικής οικονομικής απόδοσης. Μελετητές και επενδυτές έχουν δημοσιεύσει περισσότερες από 2000 εμπειρικές μελέτες και αρκετές μελέτες ανασκόπησης σχετικά με αυτή τη σχέση από τις αρχές της δεκαετίας 1970 και έκτοτε. Σχετική έρευνα που μελέτησε ευρήματα παλαιότερων ερευνών έδειξε πως το 90% των μελετών βρίσκουν μια μη αρνητική σχέση μεταξύ του ESG και της οικονομικής απόδοσης των επιχειρήσεων/επενδύσεων. Το πιο σημαντικό είναι ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μελετών αναφέρει θετικά ευρήματα (Friede & Busch, 2015).

Σύμφωνα με ποικίλες έρευνες που εστίασαν στο ανωτέρω θέμα φαίνεται πως τα μη χρηματοοικονομικά μέτρα απόδοσης που σχετίζονται με περιβαλλοντικά, κοινωνικά και μέτρα διακυβέρνησης ESG μπορούν να αποτελέσουν δυνητικά κορυφαίους δείκτες οικονομικής απόδοσης των οικονομικών οντοτήτων (Mozaffar, 2019). Παρόμοια έρευνα επεδίωξε να μελετήσει επίσης τις επιπτώσεις της υιοθέτησης Περιβαλλοντικών, Κοινωνικών πρακτικών και διακυβέρνησης για την οικονομική απόδοση της οντότητας. Προς αυτό χρησιμοποιήθηκε δείγμα μη χρηματοοικονομικών στοιχείων δύο χωρών, της Μαλαισίας και της Σιγκαπούρης. Η περίοδος αναφοράς ήταν τα έτη 2010-2014 και τα δεδομένα αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων ASSET4® της Data-Stream, από την Thomson Reuters Inc. Από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται πως η εφαρμογή κριτηρίων ESG δύναται να έχει σημαντική επιρροή στην οικονομική απόδοση των οντοτήτων (Indarawati, Maelah, & Tarmuji, 2016).

Επιπλέον, διαφορετική μελέτη διερεύνησε την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της εταιρικής αποτελεσματικότητας και της εταιρικής βιωσιμότητας. Σκοπός της έρευνας μέσω της διερεύνησης της ανωτέρω σχέσης ήταν ο καθορισμός του αν οι εταιρείες που ενδιαφέρονται για θέματα περιβάλλοντος και διακυβέρνησης – δηλαδή για θέματα ESG – είναι σε θέση να είναι κερδοφόρες και αποτελεσματικές. Προς αυτό η έρευνα έκανε χρήση δεδομένων για την εκτίμηση της εταιρικής αποτελεσματικότητας και διερεύνησε την ύπαρξη μη γραμμικής σχέσης μεταξύ της εταιρικής αποτελεσματικότητας και της γνωστοποίησης εφαρμογής / υιοθέτησης κριτηρίων ESG. Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε εξήχθησαν

ενδιαφέροντα συμπεράσματα μερικά εκ των οποίων έδειξαν πως η εταιρική διαφάνεια σχετικά με τις πληροφορίες ESG έχει θετική σχέση με την εταιρική αποτελεσματικότητα στο μέτριο επίπεδο γνωστοποίησης και όχι στο υψηλό ή χαμηλό επίπεδο γνωστοποίησης. Η γνωστοποίηση πληροφοριών σχετικά με τη διακυβέρνηση έχει την ισχυρότερη θετική σχέση με την εταιρική αποτελεσματικότητα, ακολουθούμενη από την κοινοποίηση κοινωνικών και περιβαλλοντικών πληροφοριών. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της ίδιας μελέτης διερευνήθηκε η σχέση μεταξύ κάποιων συγκεκριμένων δραστηριοτήτων ESG και της εταιρικής οικονομικής απόδοσης (CFP), συμπεριλαμβανομένης της εταιρικής αποτελεσματικότητας, της απόδοσης των περιουσιακών στοιχείων και της αγοραίας αξίας. Από τη συσχέτιση αυτή βρέθηκε πως οι περισσότερες από τις δραστηριότητες ESG αποκαλύπτουν μια μη αρνητική σχέση με την εταιρική απόδοση (Jun, Wataru, Michiyuki, Hidemichi, & Shunsuke, 2018).

Διαφορετική έρευνα επεδίωξε να μελετήσει την επίπτωση της γνωστοποίησης όρων ESG σχετικά με το περιβάλλον, την κοινωνική ευθύνη και διακυβέρνηση από μέρους οντοτήτων και της απόδοσης της εταιρείας. Πιο συγκεκριμένα, ως δείγμα επιλέχθηκαν 3966 παρατηρήσεις εταιρικού έτους για τη διάρκεια των ετών 2012–2017 από 661 εταιρείες που ήταν εισηγμένες στην Προύσα Μαλαισία. Προκειμένου να βελτιωθεί η ευρωστία της ανάλυσής οι ερευνητές υιοθέτησαν τεχνικές ομαδοποίησης στην ανάλυση παλινδρόμησης. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας υποδεικνύουν ότι η αποκάλυψη ESG βελτιώνει την απόδοση της εταιρείας ακόμη και μετά τον έλεγχο για ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Επίσης, οι ερευνητές κατέληξαν σε σταθερά στοιχεία αναφορικά με το ότι μια αύξηση στη γνωστοποίηση ESG κατά μία μονάδα θα αυξήσει την απόδοση της εταιρείας κατά περίπου 4 τοις εκατό στη Μαλαισία. Με τα ευρήματά της η έρευνα επεδίωξε να καταδείξει την ανάγκη επανεξέτασης του επιπέδου γνωστοποίησης ESG και του κινήτρου χρηματοδότησης για εταιρείες με υψηλές βαθμολογίες ESG, καθώς οι υψηλές βαθμολογίες ESG συνδέονται με υψηλότερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Τέλος, βασική κατάληξη της έρευνας δεν ήταν άλλη από το γεγονός πως οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα μπορούσαν να ενισχύσουν τα ρυθμιστικά πλαίσια ενσωματώνοντας ESG σε διάφορες επενδυτικές δραστηριότητες και πρωτοβουλίες δημιουργίας αξίας (Wan Masliza & Shaista, 2021).

Πολλοί ερευνητές εστίασαν το ενδιαφέρον τους στη μελέτη των οικονομικών επιδόσεων σε σχέση με περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και εταιρικούς δείκτες διακυβέρνησης. Προς αυτό, για την αξιολόγηση του βαθμού που οι επιχειρήσεις υιοθετούν τα πρότυπα ESG έχουν δημιουργηθεί οι δείκτες ESG. Οι δείκτες αυτοί εξάγονται βάσει

συγκεκριμένων κριτηρίων και συμβάλλουν στην αξιολόγηση των επενδύσεων από μέρους των επενδυτών. Οι δείκτες χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από τους επενδυτές για να κατανοήσουν τις διαδικασίες που υιοθετεί μια εταιρεία, εστιάζοντας σε βασικούς παράγοντες. Πολλοί διεθνείς οργανισμοί ασχολούνται με την ανάπτυξη δεικτών περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής διακυβέρνησης και σύμφωνα με τα οικονομικά ιδρύματα προσπαθούν να βρουν μια κοινή γλώσσα στον ορισμό των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και εταιρικών δεικτών διακυβέρνησης που επηρεάζουν τους κοινούς τους στόχους για την επίτευξη βιώσιμης, μακροπρόθεσμης ανάπτυξης και ευημερία (Κοσμανονά & Δοčekalονά, 2012). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με μελέτες φαίνεται πως η αξιολόγηση επενδύσεων βάσει δεικτών ESG συμβάλει ώστε οι επενδυτές να επιλέξουν περιουσιακά στοιχεία με μεγαλύτερες οικονομικές προοπτικές. Στη βάση αυτή πολλοί ερευνητές επεδίωξαν να μελετήσουν την απόδοση χαρτοφυλακίων και των δεικτών ESG (Dimson, Marsh, & Staunton, 2020). Εντούτοις, η διερεύνηση των βαθμολογιών ESG αποτελεί ένα ιδιαίτερα παραμελημένο θέμα στη βιβλιογραφία (Drempetic, Klein, & Zwergel, 2020).

Εντούτοις, αξίζει να γίνει αναφορά στο γεγονός πως παρότι συντελείται αυξημένη χρήση των δεικτών και των αξιολογήσεων περιβαλλοντικής, κοινωνικής και διακυβέρνησης (ESG), υπάρχει ουσιαστική διαφωνία μεταξύ των οργανισμών αξιολόγησης σχετικά με τη βαθμολογία που πρέπει να δοθεί σε μεμονωμένες εταιρείες. Η αιτία της διαφωνίας αυτής είναι ασαφής και απροσδιόριστη για τον λόγο αυτό και μελέτη επεδίωξε να εξετάσει αν η γνωστοποίηση εφαρμογής κριτηρίων ESG από μέρους μιας εταιρείας βοηθά στην εξήγηση ορισμένων διαφορών αξιολογήσεων. Σύμφωνα με την έρευνα που έλαβε χώρα διαπιστώθηκε πως ο μεγαλύτερος βαθμός αποκάλυψης υιοθέτησης κριτηρίων ESG οδηγεί στην πραγματικότητα σε μεγαλύτερη διαφωνία αξιολόγησης ESG της εταιρείας. Διαπιστώθηκε επίσης από την έρευνα πως οι αξιολογητές διαφωνούν περισσότερο σχετικά με τις μετρήσεις αποτελεσμάτων ESG παρά τις μετρήσεις εισόδου (πολιτικές) και κατά τον τρόπο αυτό η αποκάλυψη εφαρμογής κριτηρίων ESG φαίνεται να ενισχύει τη διαφωνία περισσότερο για τα αποτελέσματα. Τέλος, στο πλαίσιο της ίδιας μελέτης εξετάστηκε εξετάστηκαν οι συνέπειες της διαφωνίας αναφορικά με τα κριτήρια ESG και διαπιστώθηκε πως η μεγαλύτερη διαφωνία ESG συνδέεται με υψηλότερη αστάθεια απόδοσης, μεγαλύτερες απόλυτες κινήσεις τιμών και μικρότερη πιθανότητα έκδοσης εξωτερικής χρηματοδότησης. Συνολικά, τα ευρήματά της έρευνας υπογραμμίζουν ότι η αποκάλυψη ESG γενικά επιδεινώνει τη διαφωνία αξιολόγησης ESG αντί να την επιλύει (Christensen, Serafeim, & Sikochi, 2022).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί το γεγονός πως εξαιτίας της πανδημίας που επηρέασε τον οικονομικό κλάδο παγκόσμια, έρευνες έχουν γίνει προκειμένου να εξεταστεί ο ρόλος της απόδοσης του ESG κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης στο σύνολο της αγοράς εξαιτίας της πανδημίας COVID-19. Ειδικότερα, έρευνα που πραγματοποιήθηκε επεδίωξε να μελετήσει τον βαθμό στον οποίο οι επενδυτές ερμηνεύουν την απόδοση ESG ως ένα σημάδι της μελλοντικής απόδοσης των μετοχών ή/και τον μετριάσμο του κινδύνου. Από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε πως όντως η απόδοση ESG επέτυχε να μετριάσει τον χρηματοοικονομικό κίνδυνο κατά τη διάρκεια της πανδημίας – οικονομικής κρίσης (Broadstock, Chan, Cheng, & Wang, 2021).

Συμπερασματικά, θα λέγαμε πως χωρίς αμφιβολία η αντιμετώπιση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και ζητημάτων διακυβέρνησης (ESG) αποτελεί κατά τα τελευταία χρόνια ένα ιδιαίτερα κρίσιμο μέρος της επιχειρηματικής στρατηγικής (Lokuwaduge & Heenetigala, 2016). Η υιοθέτηση ενός τέτοιου μοντέλου από μέρους των οντοτήτων δύναται να συμβάλει στη βελτίωση της επενδυτικής τους ταυτότητας και να αυξήσει τη φήμη τους. Προκειμένου λοιπόν να παραμείνουν ανταγωνιστικές πρέπει οι επιχειρήσεις να επιδιώξουν να συμβαδίσουν με τις επιταγές της σύγχρονης εποχής και της εταιρικής διακυβέρνησης και κοινωνικής ευθύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Μέθοδος- Ανάλυση δεδομένων

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια ποσοτική έρευνα, η οποία κάνει χρήση αριθμητικών δεδομένων και στατιστικών προκειμένου να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα.

Η ανάλυση των δεδομένων είναι στατιστική και υλοποιείται με το στατιστικό πρόγραμμα S.P.S.S. Στη βάση αυτή η επεξεργασία των δεδομένων έγινε σε πρώτη φάση περιγραφικά, με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης και την χρήση αριθμητικών μέτρων, όπως η κεντρική τιμή, η διάμεσος και η τυπική απόκλιση, αλλά και μεθόδων γραφικής παρουσίασης και πινακοποίησης των δεδομένων, όπως ραβδογράμματα, ιστογράμματα και κυκλικά διαγράμματα ή πίνακες συχνοτήτων.

Στη συνέχεια, στο πλαίσιο της επαγωγικής στατιστικής ανάλυσης θα μελετηθεί η σχέση μεταβλητών ως προς τη συσχέτιση και την κατεύθυνση μεταβολής τους. Προς αυτό θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση Pearson. Η ανάλυση Pearson αφορά στον έλεγχο ύπαρξης συσχέτισης μεταξύ δύο scale/ordinal μεταβλητών. Η ανάλυση μας δείχνει αν υπάρχει στατιστική ένδειξη ότι υπάρχει η συσχέτιση καθώς και την κατεύθυνση και την ένταση της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών.

Ερμηνεία της στατιστικής σημαντικότητας

- Αν η τιμή του Sig. (2-tailed) είναι $isig. < 0,05$ τότε απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση, ότι δηλαδή δεν υπάρχει διαφορά γραμμική σχέση μεταξύ των μεταβλητών (ότι το r είναι 0).

Επομένως δεχόμαστε την $H1$ ότι υπάρχει γραμμική σχέση με την έννοια ότι αυτή η σχέση στο δείγμα μπορεί να αντανakλά γραμμική σχέση στον πληθυσμό.

- Αν η τιμή του Sig. (2-tailed) είναι $sig. > 0,05$ τότε δεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση, ότι δηλαδή υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ των μεταβλητών (r όχι 0).

Ερμηνεία του δείκτη r

Ο δείκτης r μας δείχνει την ένταση και την κατεύθυνση της παραπάνω γραμμικής σχέσης. Αν δεν είναι στατιστικά σημαντική δεν τον σχολιάζουμε.

Κατεύθυνση (πρόσημο): Μπορεί να πάρει θετικό ή αρνητικό πρόσημο δείχνοντας ότι η σχέση αυτή είναι θετική (πχ όταν αυξάνεται η ικανοποίηση για κάθε ένα από τα χαρακτηριστικά της εξυπηρέτησης αυξάνεται και η συνολική ικανοποίηση) ή αρνητική (πχ όταν αυξάνεται η ικανοποίηση για κάθε ένα από τα χαρακτηριστικά της εξυπηρέτησης μειώνεται η συνολική ικανοποίηση).

Ένταση (απόλυτη τιμή):

- $r < 0.3$ Καμία ή πολύ ασθενής συσχέτιση

- $0.3 < r < 0.5$ Ασθενής

- $0.5 < r < 0.7$ Μέτρια

- $r > 0.7$ Ισχυρή

- $r = 1$ Απόλυτη

Για την εξαγωγή των πινάκων στο πρόγραμμα S.P.S.S. χρησιμοποιήθηκε η εντολή : Analyze -> Correlate -> Bivariate.

Παράλληλα, θα πραγματοποιηθεί και πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση προς εξέταση της ύπαρξης σχέσης μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής – βαθμός ευαισθητοποίησης οντότητας σε θέματα ESG και των ανεξάρτητων μεταβλητών, έτη λειτουργίας οντότητας, αριθμός εργαζομένων και μέγεθος εταιρείας. Η ανάλυση παλινδρόμησης (regression analysis) έχει ως αντικειμενικό σκοπό την πρόβλεψη. Επιδίωξη μας δηλαδή είναι η επιλογή κατάλληλου στοχαστικού μοντέλου το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την πρόβλεψη των τιμών μιας εξαρτημένης μεταβλητής (dependent random variable) Y από τις τιμές μιας τουλάχιστον ανεξάρτητης τυχαίας μεταβλητής (Independent random variable) X . Η πολλαπλή ανάλυση παλινδρόμησης μας δίνει πληροφορίες για το πως μια μεταβλητή σχετίζεται μ' άλλες μεταβλητές και μας δίνει την εξίσωση γραμμικής παλινδρόμησης που επιτρέπει τον υπολογισμό της άγνωστης μεταβλητής αν οι τιμές των υπολοίπων είναι γνωστές. Το μοντέλο της πολλαπλής ανάλυσης παλινδρόμησης είναι:

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n$$

Ο σταθερός αριθμός a είναι η τιμή που παίρνει το Y όταν οι μεταβλητές $X_1, \dots, X_n$ είναι μηδέν.

Τα $\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_n$ παριστάνουν την συνεισφορά κάθε μίας από τις μεταβλητές $X_1, \dots, X_n$ στο Y

Η συσχέτιση (correlation analysis) χρησιμοποιείται για τη μέτρηση του βαθμού εξάρτησης ή την ένταση της συμμεταβολής που υπάρχει μεταξύ των τυχαίων μεταβλητών X και Y .

Για την εξαγωγή των πινάκων στο πρόγραμμα S.P.S.S. χρησιμοποιήθηκε η εντολή : Analyze -> Regression >Linear> Dependent: βαθμός ευαισθητοποίησης οντότητας σε θέματα ESG, Independent: έτη λειτουργίας οντότητας, αριθμός εργαζομένων και μέγεθος εταιρείας.

3.2. Εργαλεία- Συλλογή δεδομένων - δείγμα

Εργαλείο έρευνας αποτελεί το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αποτελεί ένα εργαλείο έρευνας το οποίο δίνει τη δυνατότητα μεγάλου μέρους του πληθυσμού να συμμετάσχει στην έρευνα. Αποτελεί ένα οικονομικό εργαλείο, αφού δεν απαιτείται κόστος από μέρος του ερευνητή. Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου έρευνας δημιουργήθηκε σύνδεσμος (link) το οποίο και κοινοποιήθηκε στις εταιρείες που επελέγησαν στο δείγμα. Το δείγμα απαρτίζουν υπάλληλοι ελεγκτικών εταιρειών που απαντούν τα ερωτήματα του ερωτηματολογίου εκ μέρους της εταιρείας στην οποία εργάζονται. Πλεονεκτήματα του ερωτηματολογίου έρευνας είναι πως στη βάση του δύναται να διατηρηθεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων και δεν απαιτείται πολύς χρόνος ώστε να συλλεχθούν οι απαιτούμενες απαντήσεις.

Πιο συγκεκριμένα, το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται από 2 ενότητες. Στην πρώτη ενότητα με τίτλο "Γενικές πληροφορίες" αποτελείται από 5 ερωτήσεις και επιδιώκεται η συλλογή γενικών πληροφοριών αναφορικά με το δείγμα, όπως π.χ. ο αριθμός των εργαζόμενων και τα έτη λειτουργίας της οντότητας. Στη συνέχεια, στη δεύτερη ενότητα με τίτλο "Θέματα περιβάλλοντος, Κοινωνίας και Εταιρικής Διακυβέρνησης" αποτελείται από 24 ερωτήσεις και επιδιώκεται η συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τις δράσεις που υλοποιεί κάθε οντότητα προκειμένου να συμβαδίζει με τα πρότυπα ESG. Επιπλέον,

επιδιώκεται η συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τη γνώση κάθε οντότητας σχετικά με τη σκοπιμότητα υιοθέτησης ESG προτύπων και τις συνέπειες από την εφαρμογή τους.

Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είναι μόνο κλειστού τύπου και πιο συγκεκριμένα είναι μονολεκτικές (Ναι ή Όχι), αλλά και αριθμητικής κλίμακας τύπου Likert (Καθόλου=0, Λίγο=1, Μέτρια =2, Πολύ=3, Πάρα πολύ=4).

3.3. Σκοπός

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, η παρούσα μελέτη επιδιώκει να μελετήσει κατά πόσο οι εταιρείες είναι ικανές να δίνουν προσοχή σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές και διακυβερνητικές ανησυχίες και να εκτελούν αποτελεσματικές στρατηγικές ώστε να δημιουργούν προστιθέμενη αξία και αποτελεσματικές επενδύσεις. Στο πλαίσιο αυτό σκοπός της έρευνας είναι να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα αναφορικά με το αν οι επιχειρήσεις γνωρίζουν τι είναι το ESG, αν από ποιους παράγοντες εξαρτάται η ευαισθητοποίηση της οντότητας όσον αφορά την υιοθέτηση του ESG.

3.4. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα θα εστιάσουν :

1. στο αν ο βαθμός χρήσης του ESG από μέρους των επιχειρήσεων συσχετίζεται με την ικανότητα της επιχείρησης να αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον (Ερώτηση 4 και ερώτηση 11 ερωτηματολογίου έρευνας) και αν συμβάλει σε αύξηση επενδύσεων (ερώτηση 9).
2. στο αν ο αριθμός των εργαζομένων, τα έτη λειτουργίας και το μέγεθος της οντότητας επηρεάζουν τον βαθμό στον οποίο είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία όσον αφορά θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης.

3.5. Ζητήματα δεοντολογίας έρευνας

Κατά τη διενέργεια μελετών ο ερευνητής οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός ως προς την τήρηση ορισμένων βασικών ηθικών κανόνων δεοντολογίας έρευνας. Κάποια από τα ηθικά διλήμματα τα οποία κλήθηκε να διαχειριστεί ο ερευνητής είναι τα ακόλουθα (Φράγκου & Γαλάνης, 2018):

1. Προστασία των συμμετεχόντων της έρευνας. Ο ερευνητής οφείλει να διασφαλίσει τη διατήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην έρευνα και οφείλει να τους ενημερώσει για το δικαιώματά τους αυτό.
2. Ελεύθερη συμμετοχή στην έρευνα και αποχώρηση από αυτή όποια στιγμή το επιθυμήσουν οι συμμετέχοντες.
3. Τέλος, είναι υποχρέωση του ερευνητή να προσφέρει αποτελέσματα που θα είναι ωφέλιμα για την κοινωνία και την επιστημονική έρευνα. Οφείλει να ενεργεί με αξιοπρέπεια και ήθος και να διακόπτει την έρευνα αν δεν προάγονται θετικά αποτελέσματα και αν κρίνεται πως κάποια διαδικασία της έρευνας δύναται να καταστεί επιβλαβής για τους συμμετέχοντες.

3.6. Συμβολή θέματος στην πρωτοτυπία της έρευνας

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην υιοθέτηση των προτύπων ESG από μέρους των ελεγκτικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Οι ελεγκτικές εταιρείες αποτελούν οντότητες που γνωρίζουν ιδιαίτερα καλά λόγω της φύσης της δραστηριότητάς τους τη σημασία ύπαρξης συστήματος εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις και την σημασία εναρμόνισης των επιχειρήσεων με τα πρότυπα και τις απαιτήσεις της εποχής, όπως αποτελεί τα τελευταία έτη η εναρμόνιση των επιχειρήσεων με τα πρότυπα που ορίζει το ESG. Έτσι, με την παρούσα έρευνα μπορούμε να μελετήσουμε ένα δείγμα που δεν έχει μελετηθεί ξανά και να καταλήξουμε σε ασφαλή και αξιόπιστα αποτελέσματα όσον αφορά την υιοθέτηση του ESG από μέρους και των ελεγκτικών εταιρειών στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

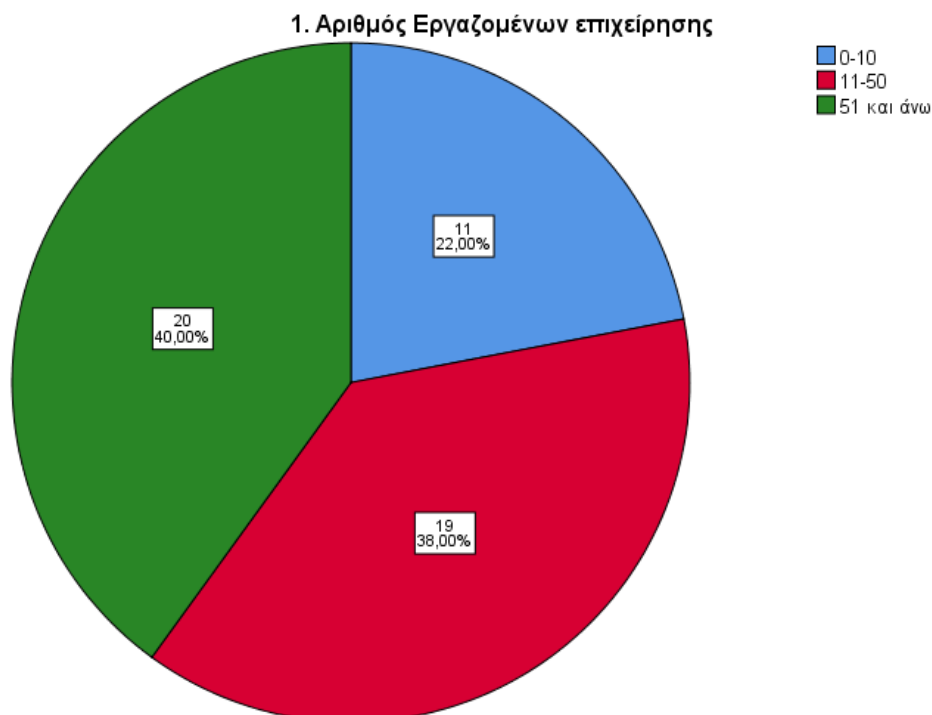
4.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση

Στην παρούσα ενότητα με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης επιδιώκεται η συνοπτική και αποτελεσματική παρουσίαση των δεδομένων που συλλέχθηκαν με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου έρευνας. Για το σκοπό αυτό γίνεται χρήση πινακοποίησης των δεδομένων έρευνας, παρουσίασης των αποτελεσμάτων με τη βοήθεια γραφικής παρουσίασης και χρήση αριθμητικών περιγραφικών μέτρων προς περιγραφή του δείγματος έρευνας.

➤ Ενότητα Α΄ Γενικές Πληροφορίες

Στην ενότητα Α΄ του ερωτηματολογίου έρευνας συλλέχθηκαν δεδομένα αναφορικά με το είδος της οντότητας αναφορικά με το μέγεθός της, τον αριθμό ετών λειτουργίας, τον αριθμό των απασχολούμενων, την ύπαρξη ξεχωριστού τμήματος εσωτερικού ελέγχου και τμήματος Εταιρικής Διακυβέρνησης. Από τα δεδομένα που συλλέχθηκαν προκύπτουν τα ακόλουθα γραφήματα.

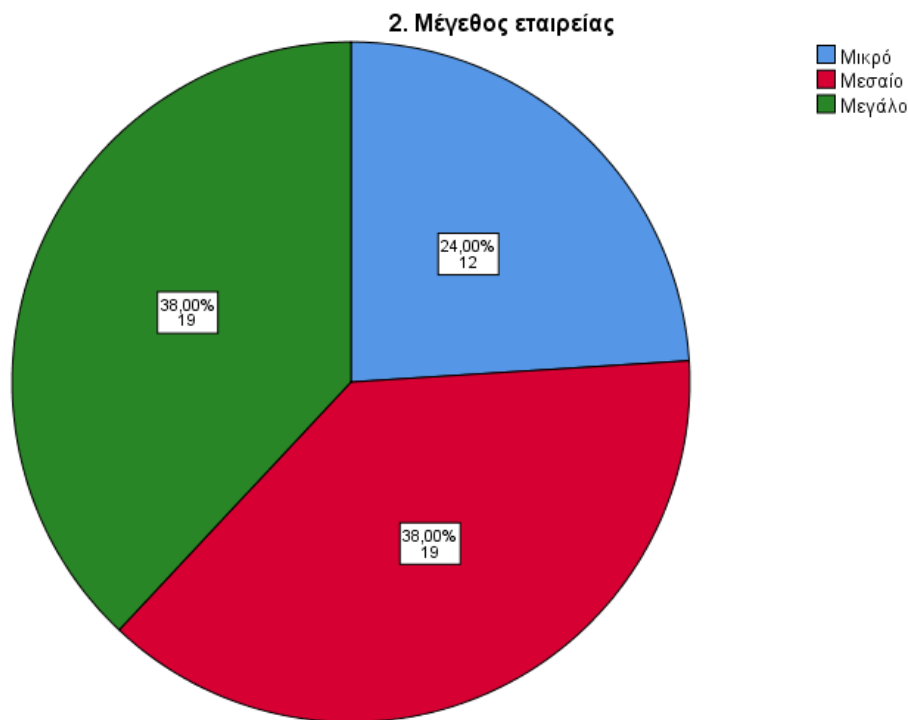
Γράφημα 1 Αριθμός Εργαζόμενων Επιχείρησης

Από το γράφημα 1 παρατηρούμε πως το 22% του δείγματος εργάζεται σε επιχειρήσεις που απασχολούν από 0-10 εργαζόμενους, το 38% σε οντότητες που απασχολούν από 11-50 εργαζόμενους και το 40% σε επιχειρήσεις που απασχολούν από 51 και άνω.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το γράφημα 2, στο οποίο οι εταιρείες κατατάσσονται βάσει του μεγέθους τους.

Γράφημα 2 Μέγεθος εταιρείας

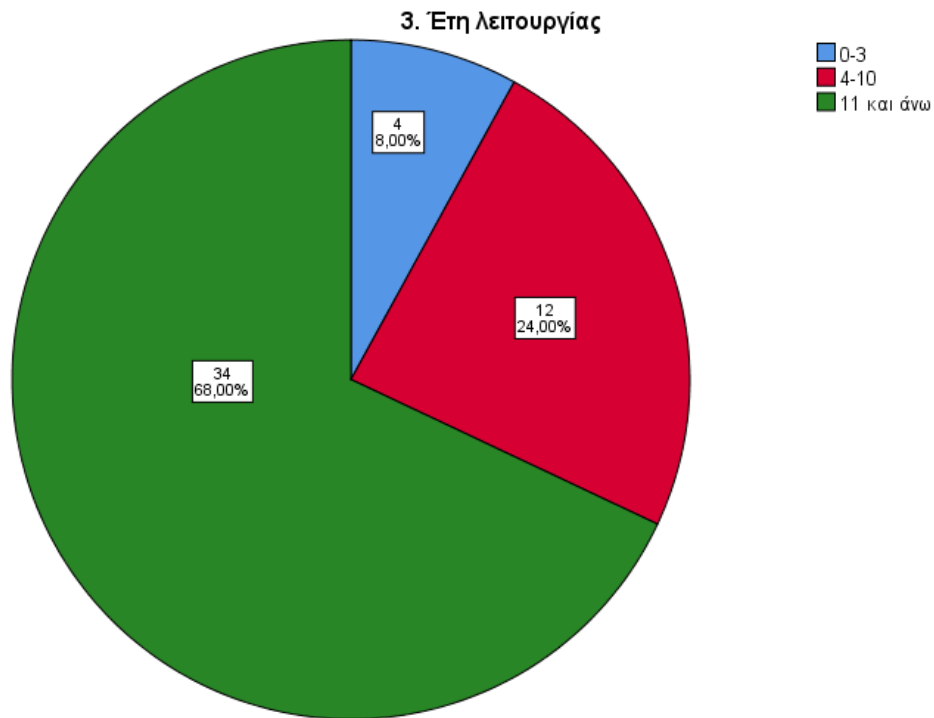
Σύμφωνα με τα στοιχεία του κυκλικού διαγράμματος 2 παρατηρούμε πως το 24% των εταιρειών είναι μικρές, το 38% των εταιρειών είναι μεσαίες και το 38% των εταιρειών κατατάσσονται στις μεγάλες οντότητες.

Ακολούθως το κυκλικό διάγραμμα 3 κατατάσσει το δείγμα που συμμετείχε στην έρευνα βάσει των ετών λειτουργίας της επιχείρησης.

Πιο συγκεκριμένα, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε από το γράφημα, το 8% του δείγματος, δηλαδή οι 4 από τους 50 συμμετέχοντες, απασχολείται σε επιχείρηση η οποία δραστηριοποιείται μόλις από 0 έως 3 έτη. Στη συνέχεια, το 24% του δείγματος, δηλαδή 12 από τους 50 συμμετέχοντες της έρευνας απασχολούνται σε επιχείρηση που δραστηριοποιείται από 4 έως και δέκα χρόνια. Τέλος, η πλειοψηφία 68% του δείγματος, δηλαδή 34 από τους 50

συμμετέχοντες απασχολούνται σε επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται για περισσότερο από μια δεκαετία.

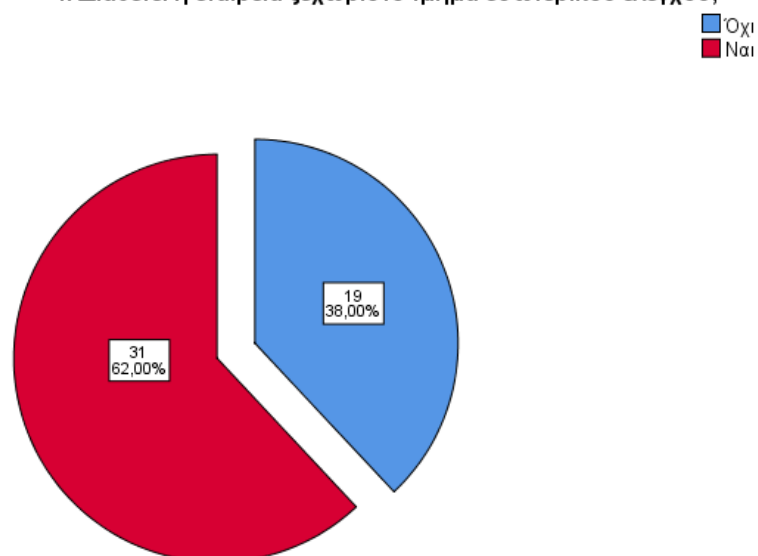
Γράφημα 3 Έτη λειτουργίας

Στη συνέχεια, το γράφημα 4 δείχνει το ποσοστό και τον απόλυτο αριθμό των επιχειρήσεων που διαθέτουν τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου.

Γράφημα 4 Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου;

4. Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα εσωτερικού ελέγχου;

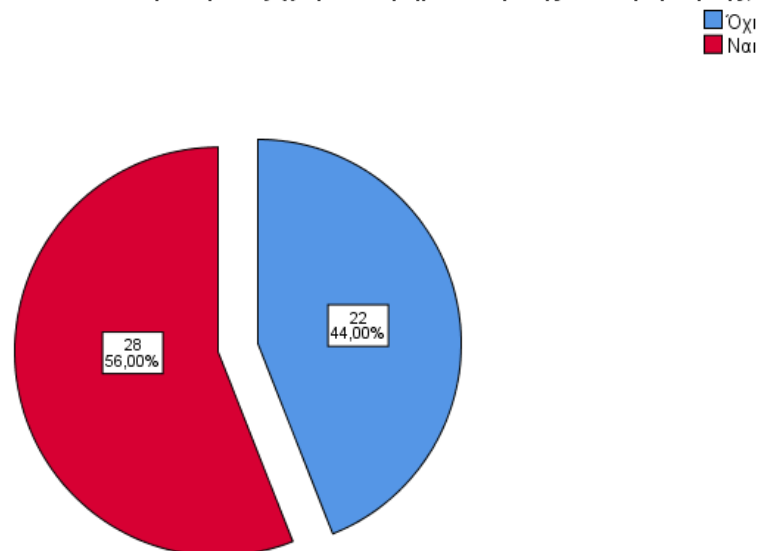
Σύμφωνα με το γράφημα 4, μόλις 19 από τις 50 εταιρείες των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν διαθέτουν οργανωμένο τμήμα εσωτερικού ελέγχου, ενώ το υπόλοιπο δείγμα 62% απασχολείται σε οντότητες που διαθέτουν.

Τέλος, η τελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας του ερωτηματολογίου έρευνας επεδίωξε να συλλέξει δεδομένα αναφορικά με το πόσες οντότητες διαθέτουν οργανωμένο τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης.

Από το γράφημα 5 που ακολουθεί διαπιστώνουμε πως στο σύνολο των 50 συμμετεχόντων στην έρευνα, οι 22, δηλαδή το 44% του δείγματος απασχολείται σε επιχείρηση η οποία δεν διαθέτει οργανωμένο τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης, ενώ το υπόλοιπο 56% του δείγματος, που ανέρχεται στους 28 από τους 50 συμμετέχοντες απασχολείται σε επιχείρηση η οποία διαθέτει οργανωμένο τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης.

Γράφημα 5 Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης;

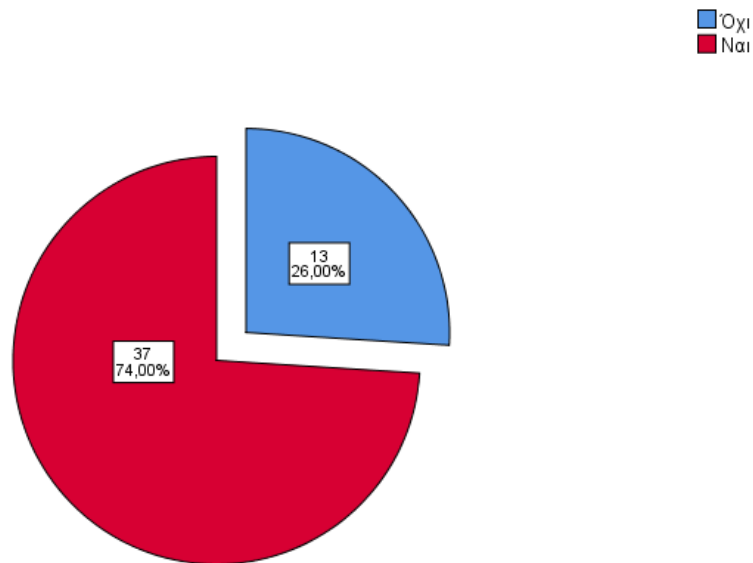
5. Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης;

Στη συνέχεια, ακολουθεί η επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν στη βάση της δεύτερης ενότητας του ερωτηματολογίου έρευνας. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν αφορούν ζητήματα σχετικά με το Περιβάλλον, την Κοινωνία και την Εταιρική Διακυβέρνηση και τη συμμόρφωση της εταιρείας με τις επιταγές της σύγχρονης εποχής αναφορικά με την Κοινωνική Ευθύνη των οντοτήτων. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας παρουσιάζονται με τη βοήθεια γραφημάτων, δηλαδή κυκλικών διαγραμμάτων και ιστογραμμάτων.

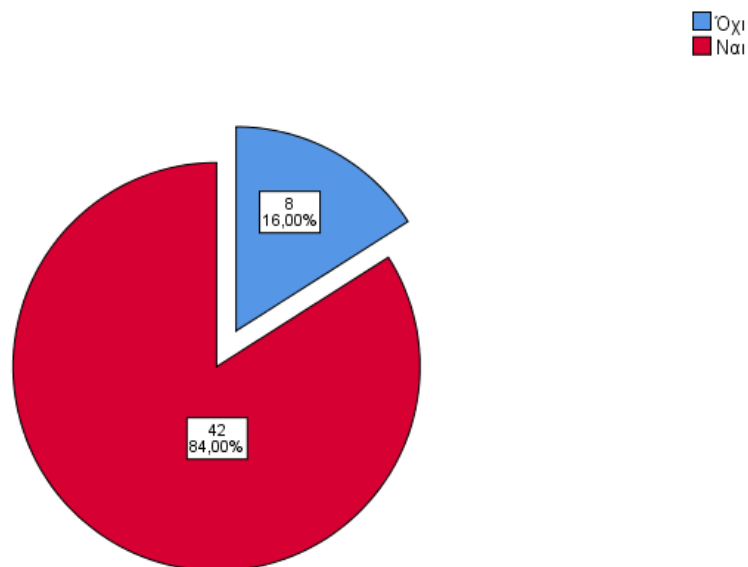
➤ Ενότητα Β ' Θέματα Περιβάλλοντος, Κοινωνίας Και Εταιρικής Διακυβέρνησης

Γράφημα 6 Γνωρίζετε τι είναι το ESG;

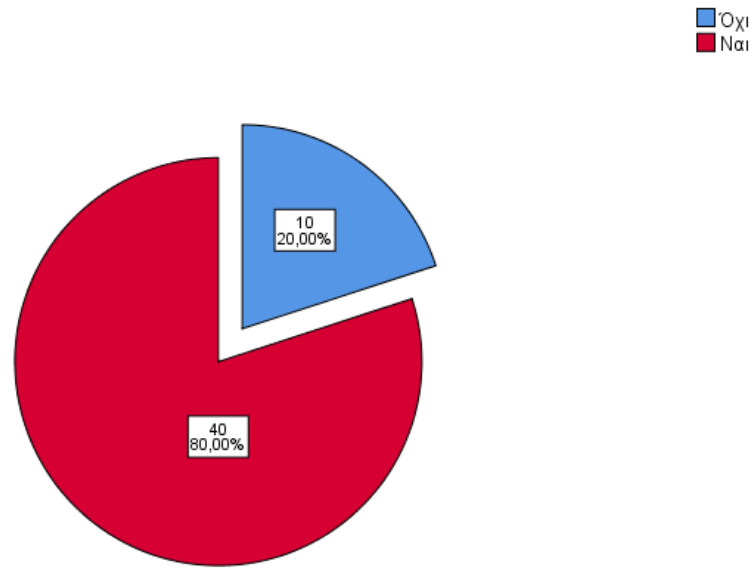
Σύμφωνα με το γράφημα 6, το 26% του δείγματος δεν γνωρίζει τι είναι το ESG, ενώ το 74% του δείγματος γνωρίζει.

Γράφημα 7 Γνωρίζετε τι είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη;

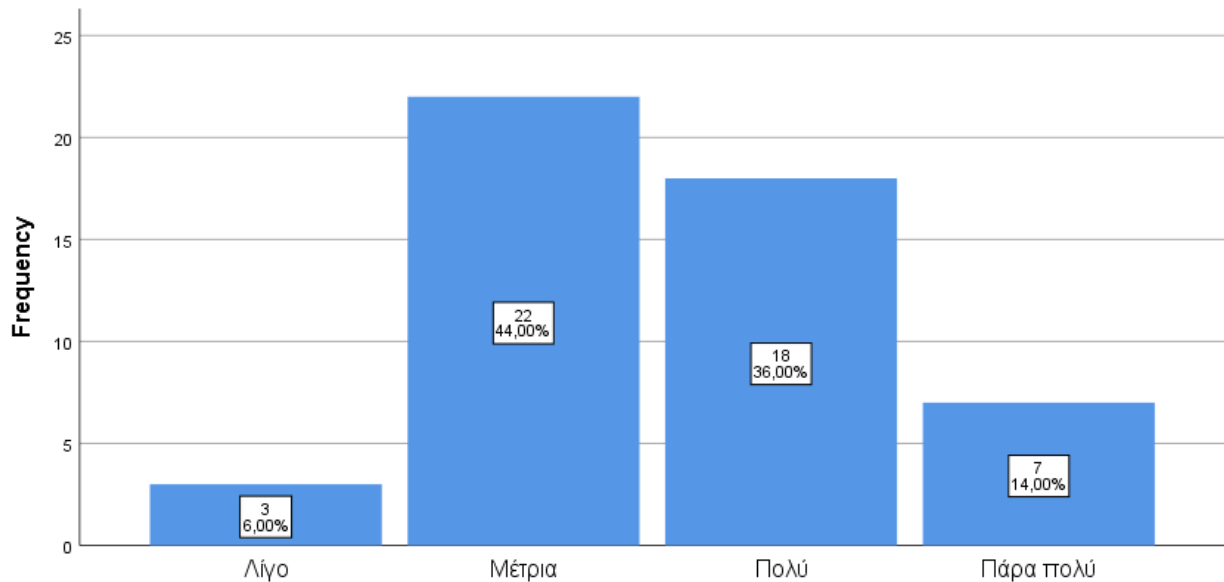
Σύμφωνα με το γράφημα 7, το 16% του δείγματος δεν γνωρίζει τι είναι η Εταιρική Κοινωνική ευθύνη, ενώ το 84% του δείγματος γνωρίζει.

Γράφημα 8 Γνωρίζετε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;

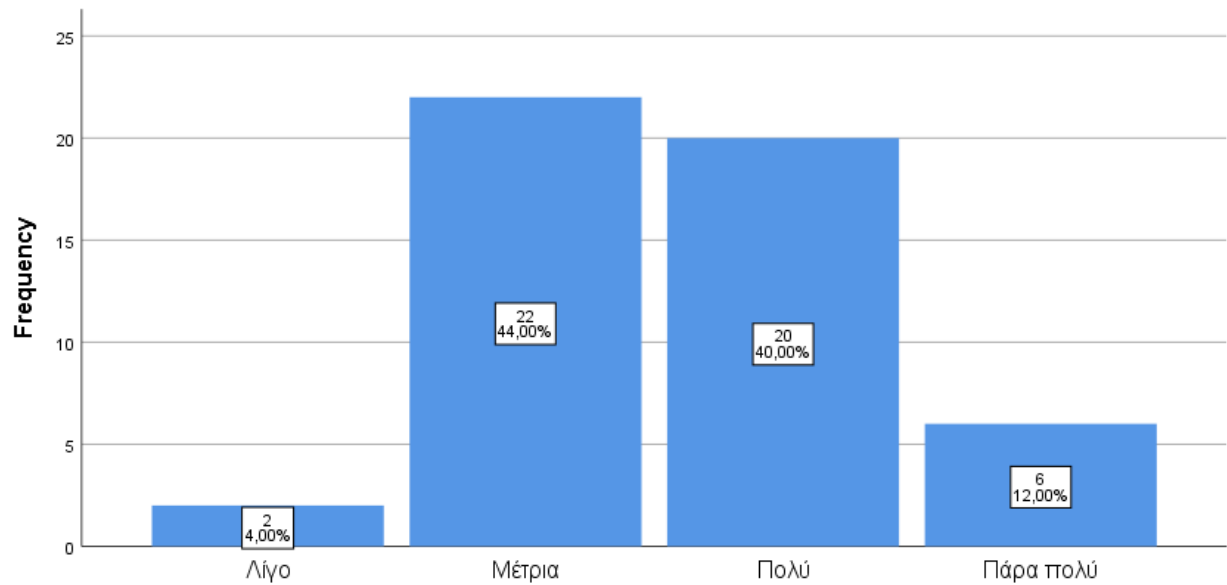
Σύμφωνα με το γράφημα 8, το 20% του δείγματος, δηλαδή 10 από τους 50 συμμετέχοντες, δεν γνωρίζει τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ το 80% του δείγματος γνωρίζει.

Γράφημα 9 Σε τι βαθμό κάνει χρήση η εταιρεία σας του τρίπτυχου Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Σύμφωνα με το γράφημα 9 το 6% του δείγματος, δηλώνει πως η οντότητα στην οποία εργάζεται κάνει λίγη χρήση του τρίπτυχου της Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής Διακυβέρνησης. Αντίστοιχα, το 44% δηλώνει μέτρια, το 36% δηλώνει πολύ, ενώ το 14% δηλώνει πάρα πολύ.

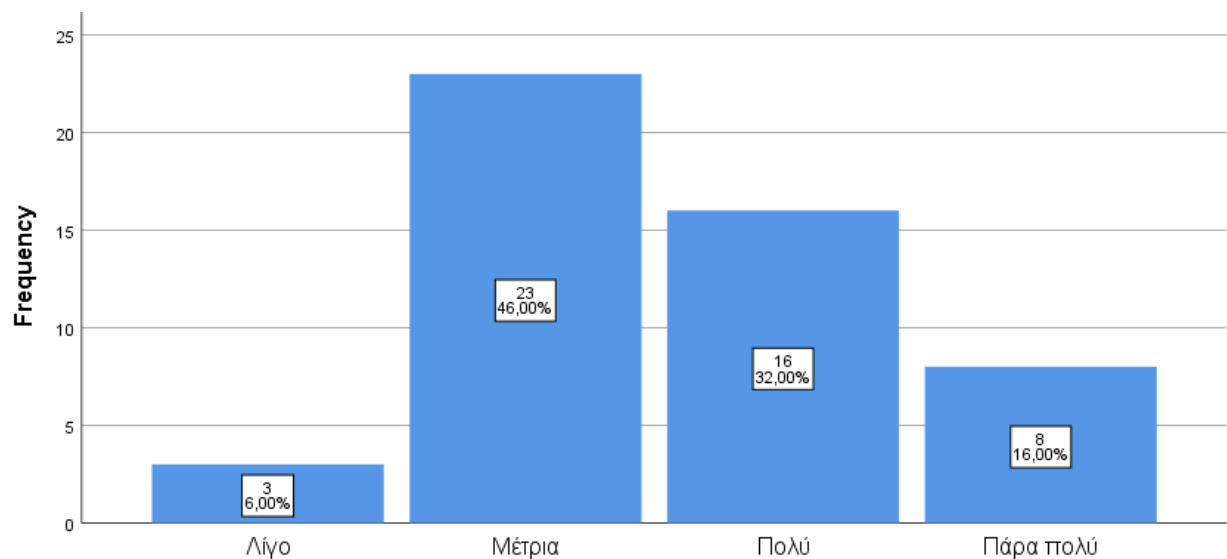
Γράφημα 10 Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Σύμφωνα με το γράφημα 10 το 4% του δείγματος, δηλώνει πως η οντότητα στην οποία εργάζεται είναι λίγο ευαισθητοποιημένη όσον αφορά θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής Διακυβέρνησης. Αντίστοιχα, το 44% δηλώνει μέτρια, το 40% δηλώνει πολύ, ενώ το 6% δηλώνει πάρα πολύ.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με το γράφημα 11 φαίνεται πως μόλις το 6% των εταιρειών κάνουν λίγη προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής.

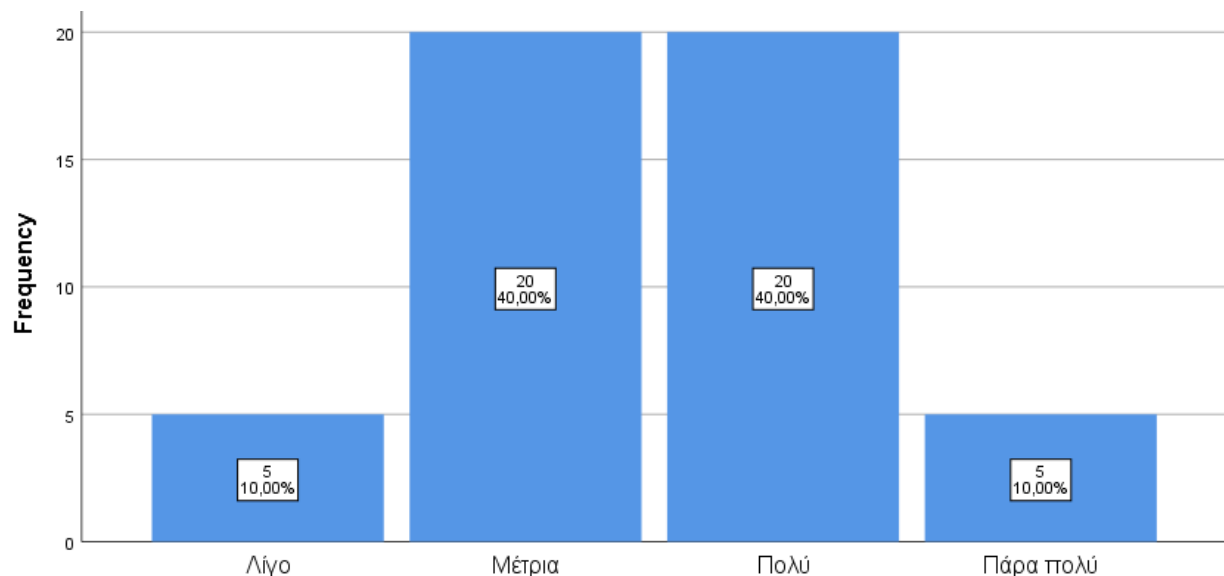
Γράφημα 11 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, διαχείρισης των αποβλήτων, χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Περιβαλλοντικοί παράγοντες);

Αντίστοιχα, το 46% καταβάλλει μέτρια προσπάθεια, το 32% πολύ προσπάθεια, ενώ το 16% προσπαθεί πάρα πολύ.

Στη συνέχεια, το γράφημα 12 δείχνει το βαθμό στον οποίο η εταιρεία κάνει ενέργειες για τη βελτίωση θεμάτων που αφορούν την παιδική εργασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά πρότυπα, την τήρηση κανονισμών υγείας και ασφάλειας στον εργασιακό χώρο. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης φαίνεται πως μόλις 5 από τους 50 συμμετέχοντες κρίνει πως η εταιρεία του κάνει λίγες ενέργειες στην κατεύθυνση αυτή, το 40% του δείγματος, δηλαδή οι 20 από τους 50 συμμετέχοντες θεωρούν πως η επιχείρηση στην οποία απασχολούνται ενεργεί μέτρια στην κατεύθυνση αυτή. Επιπλέον, το ίδιο ποσοστό 40%, δηλαδή οι 20 από τους 40 συμμετέχοντες κρίνουν πως η οντότητας στην οποία απασχολούνται δρα πολύ στην κατεύθυνση αυτή, ενώ μόλις το 10%, δηλαδή οι 5 από τους 50 συμμετέχοντες θεωρούν πως οι ενέργειες που γίνονται είναι πάρα πολλές.

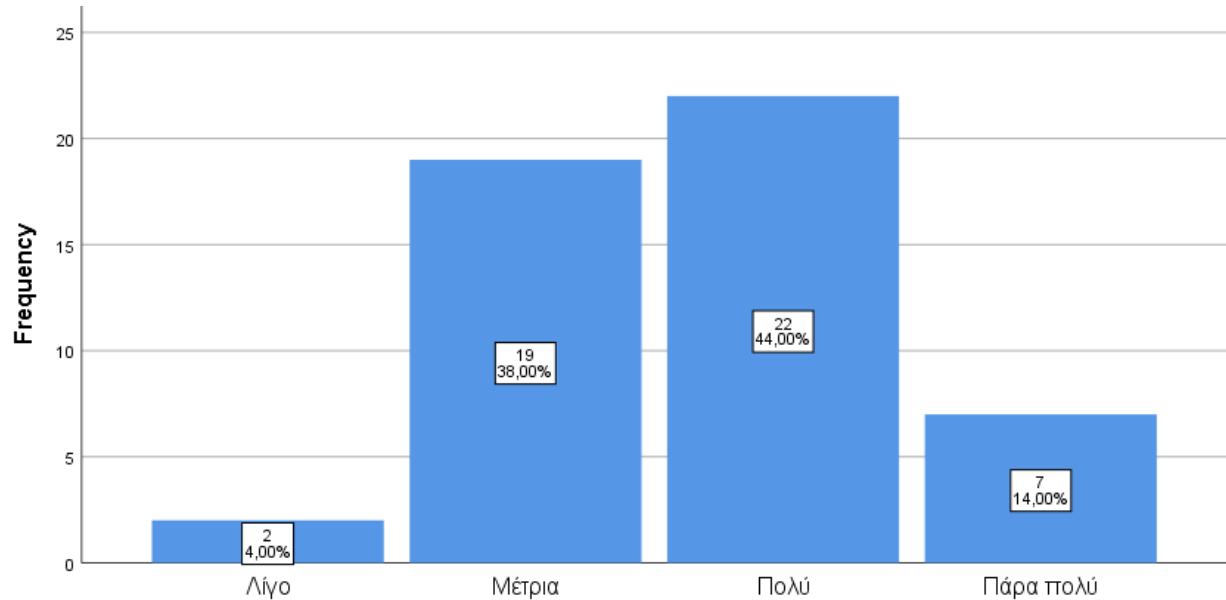
Γράφημα 12 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση θεμάτων που σχετίζονται με την παιδική εργασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά πρότυπα, την τήρηση των κανονισμών υγείας και ασφάλειας στον εργασιακό χώρο (Κοινωνικοί παράγοντες);

Ακολούθως, το επόμενο γράφημα δείχνει πως το 4% του δείγματος θεωρεί πως η εταιρεία στην οποία ασχολείται κάνει λίγες ενέργειες για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, τη διαφάνεια και την αύξηση του εσωτερικού ελέγχου. Το 38% και 44% πιστεύει πως η εταιρεία στην οποία ασχολείται κάνει σε μέτριο και πολύ βαθμό αντίστοιχα ενέργειες για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, τη διαφάνεια και την αύξηση του εσωτερικού

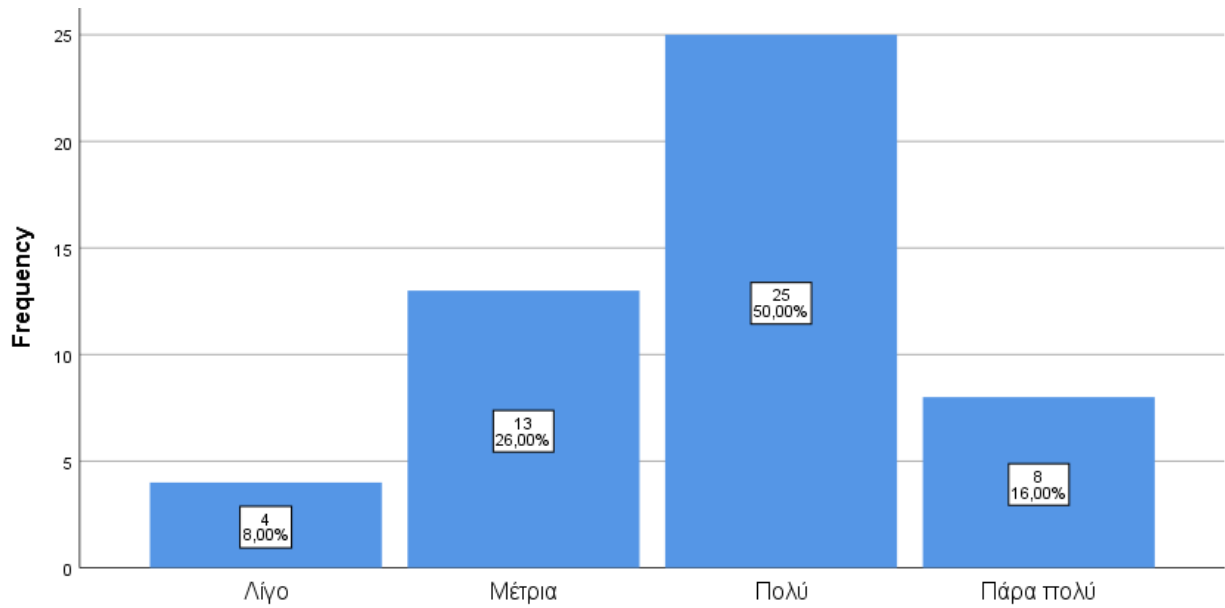
ελέγχου, ενώ το 14% θεωρεί πως γίνονται σε πάρα πολύ βαθμό ενέργειες στην κατεύθυνση αυτή.

Γράφημα 13 Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, τη διαφάνεια εντός της οντότητας, την αύξηση του εσωτερικού ελέγχου (Εταιρική διακυβέρνηση);

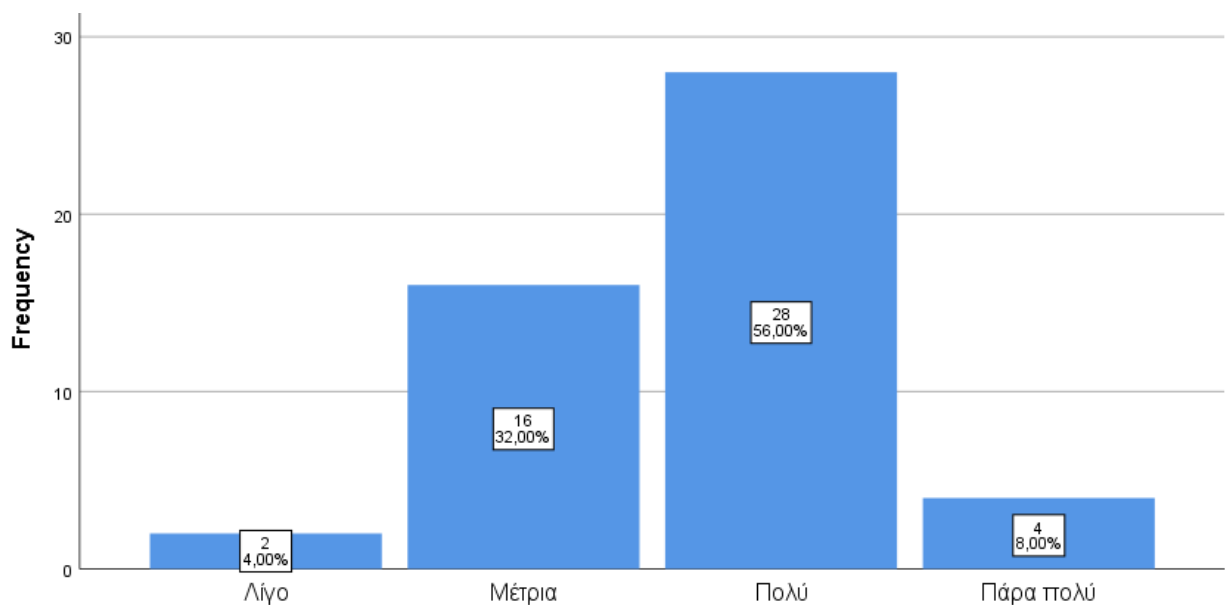
Στη συνέχεια, σύμφωνα με το γράφημα 14, το 4% του δείγματος πιστεύει πως η εταιρεία στην οποία απασχολείται εξαιτίας της εναρμόνισης με τα νέα πρότυπα αναφορικά με το ESG μπορεί να πετύχει αύξηση της προσέλκυσης νέων επενδυτών σε λίγο βαθμό, σε μέτριο βαθμό το 26%, σε πολύ βαθμό το 50% και σε πάρα πολύ βαθμό το 16%.

Γράφημα 14 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών;

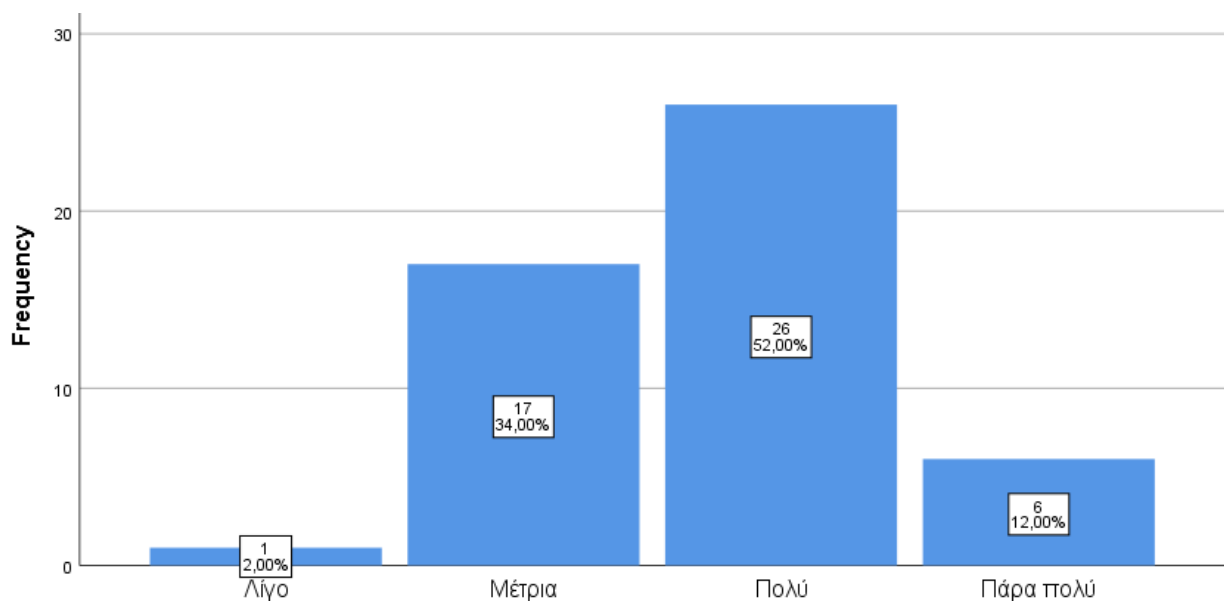
Ακολούθως, στο γράφημα 15 φαίνεται πως το 4% του δείγματος θεωρεί πως σε λίγο βαθμό η εναρμόνιση με τα νέα πρότυπα αναφορικά με το ESG μπορεί να πετύχει αύξηση της αποτελεσματικότητας, το 32% θεωρεί πως αυτό μπορεί να επιτευχθεί σε μέτριο βαθμό, ενώ το 56% πιστεύει πως μπορεί να επιτευχθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό και το 8% σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Γράφημα 15 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της αποτελεσματικότητας ή/και της αποδοτικότητας;

Στη συνέχεια και στο γράφημα 16 παρατηρούμε πως μόλις 1 επιχείρηση έχει αναγνωρίσει σε λίγο βαθμό τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που πρόκειται να αντιμετωπίσει στο μέλλον, ενώ το 34% του δείγματος φαίνεται να το αντιλαμβάνεται σε μέτριο βαθμό. Αντίστοιχα, σε πολύ βαθμό το 52% του δείγματος, δηλαδή οι 26 από τους 50 συμμετέχοντες, θεωρεί πως η εταιρεία στην οποία απασχολείται έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες με τις οποίες θα έρθει αντιμέτωπη στο μέλλον, ενώ τέλος το 12% του δείγματος, δηλαδή οι 6 από τους 50 συμμετέχοντες, κρίνει πως η οντότητα στην οποία απασχολείται έχει αναγνωρίσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τόσο τις ευκαιρίες, όσο και τα ρίσκα με τα οποία πρόκειται να έρθει μελλοντικά αντιμέτωπη.

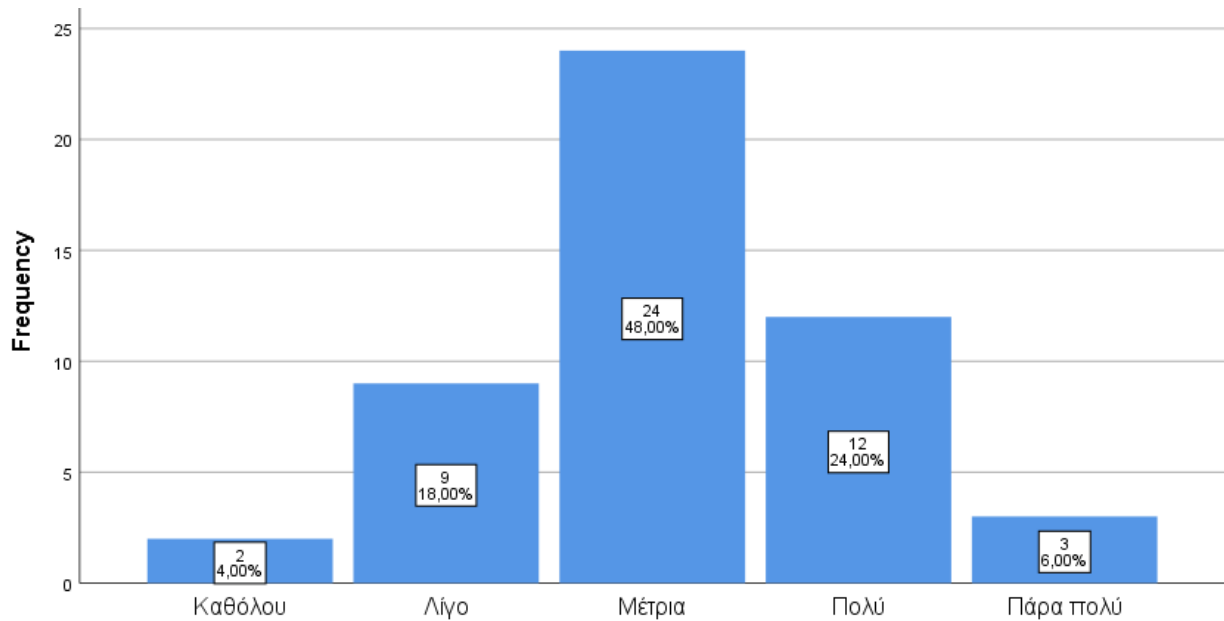
Γράφημα 16 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η επιχείρηση έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον;

Στο γράφημα 17 εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο η πανδημία επηρέασε τις οντότητες στην υιοθέτηση προτύπων ESG.

Γράφημα 17 Σε τι βαθμό θεωρείτε η πανδημία COVID-19 επηρέασε την εταιρεία στην υιοθέτηση προτύπων ESG;

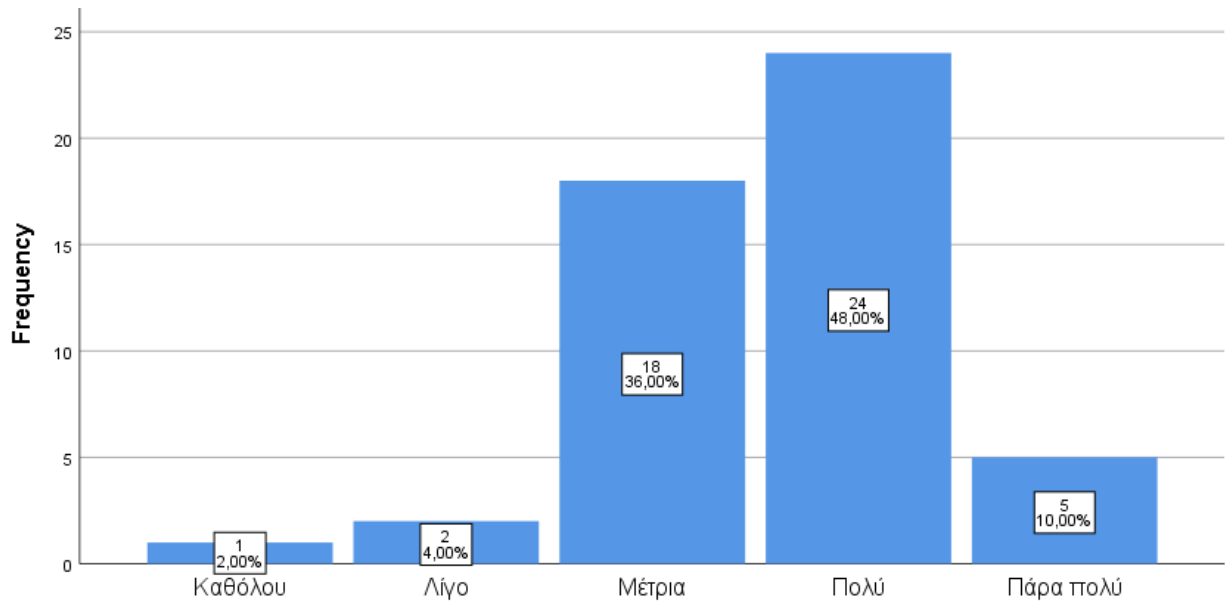

Από τα αποτελέσματα του γραφήματος συμπεραίνουμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, 48%, θεωρεί πως σε μέτριο βαθμό η πανδημία επηρέασε τις οντότητες στην υιοθέτηση των προτύπων ESG. Αντίστοιχα, το 4% του δείγματος θεωρεί πως κάτι τέτοιο έχει γίνει σε λίγο βαθμό, το 18% του δείγματος θεωρεί λίγο το βαθμό αυτό, το 24% του δείγματος πολύ και τέλος, μόλις το 6% του δείγματος θεωρεί πως η πανδημία επηρέασε την υιοθέτηση των προτύπων ESG σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Στη συνέχεια, στο γράφημα 18 εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο η κάθε εταιρεία δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον.

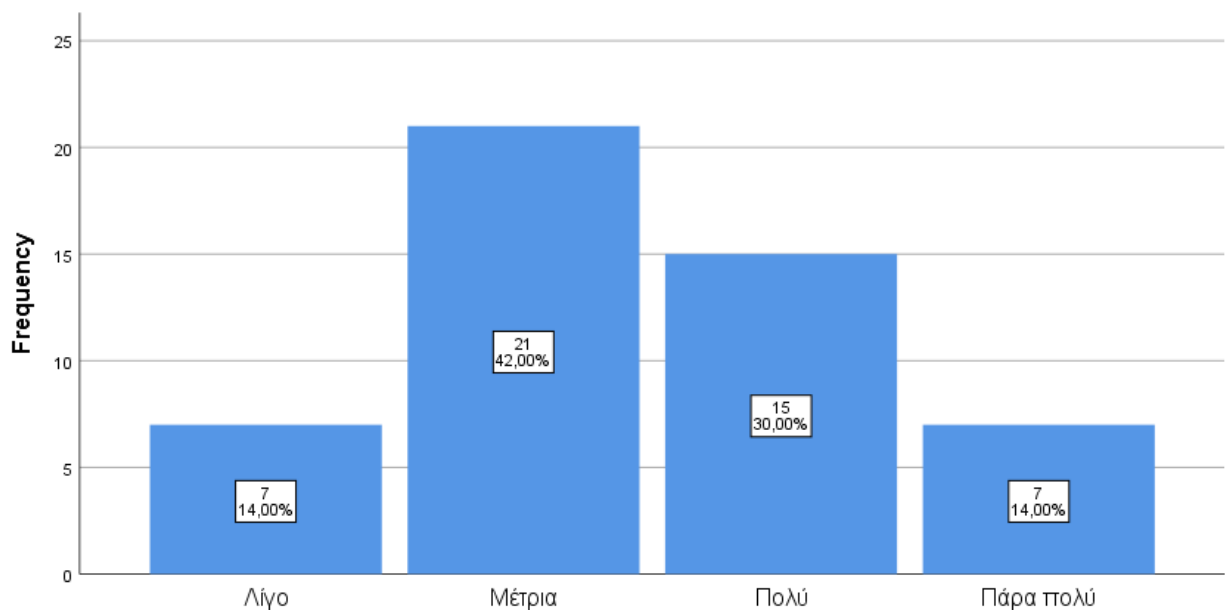
Από την κατανομή του γραφήματος παρατηρούμε πως μόλις το 2% και 4% του δείγματος θεωρεί πως καθόλου και σε λίγο βαθμό αντίστοιχα η οντότητα στην οποία απασχολείται δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον. Επιπλέον, το 36% του δείγματος θεωρεί πως η επιχείρηση στην οποία απασχολείται δίνει σε μέτριο βαθμό σημασία στην κατεύθυνση αυτή, ενώ σε πολύ μεγάλο βαθμό 48% και πάρα πολύ μεγάλο βαθμό 10% αντίστοιχα οι συμμετέχοντες θεωρούν πως η εταιρεία δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον.

Γράφημα 18 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η εταιρεία δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον;

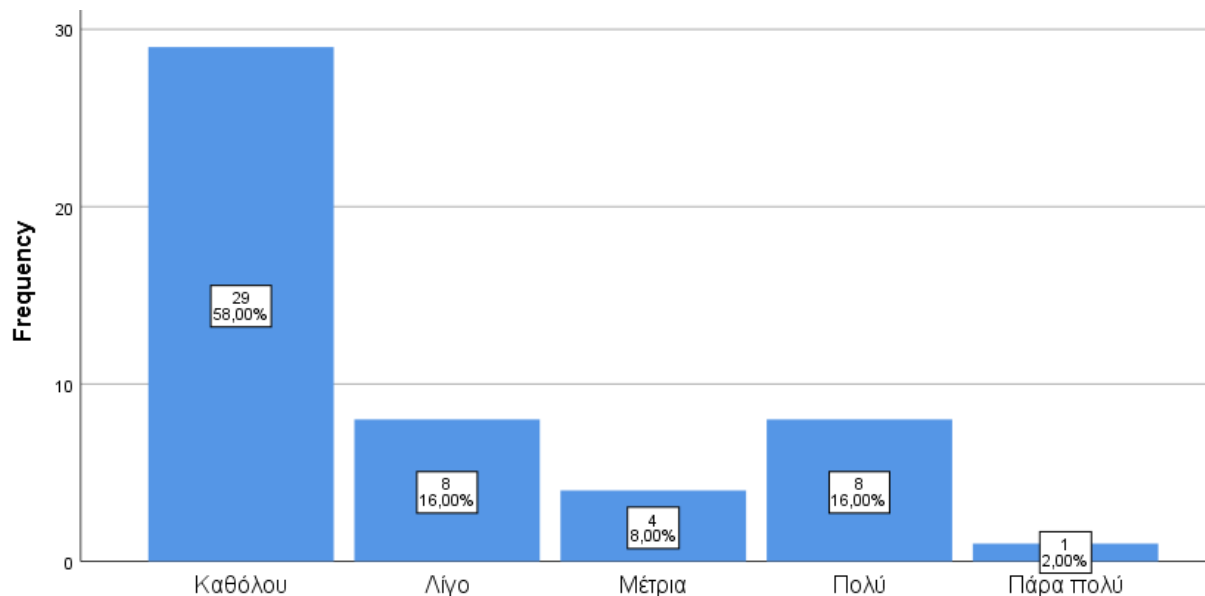
Ακολούθως, το γράφημα 19 δείχνει το βαθμό στον οποίο το δείγμα θεωρεί πως οι επενδυτές δίνουν σημασία στην υιοθέτηση προτύπων ESG ώστε να προβούν σε επενδύσεις. Ειδικότερα, το 14% του δείγματος θεωρεί πως οι επενδυτές δίνουν λίγη σημασία, το 42% θεωρεί πως οι επενδυτές δίνουν μέτρια σημασία, το 30% του δείγματος θεωρεί πως οι επενδυτές δίνουν πολύ σημασία και τέλος το 14% θεωρεί πως οι επενδυτές δίνουν πάρα πολύ σημασία.

Γράφημα 19 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως οι επενδυτές δίνουν σημασία στην υιοθέτηση ESG προτύπων προκειμένου να πραγματοποιήσουν επενδύσεις;

Στη συνέχεια, το γράφημα 20 δίνει την κατανομή του δείγματος ως προς την άποψη του αναφορικά με το βαθμό από τον οποίο εξαρτάται η διαδικασία πρόσληψης εντός της επιχείρησης από το φύλο του υποψήφιου εργαζόμενου.

Γράφημα 20 Σε τι βαθμό εξαρτάται η διαδικασία πρόσληψης εντός της επιχείρησής σας από το φύλο του υποψηφίου εργαζόμενου;

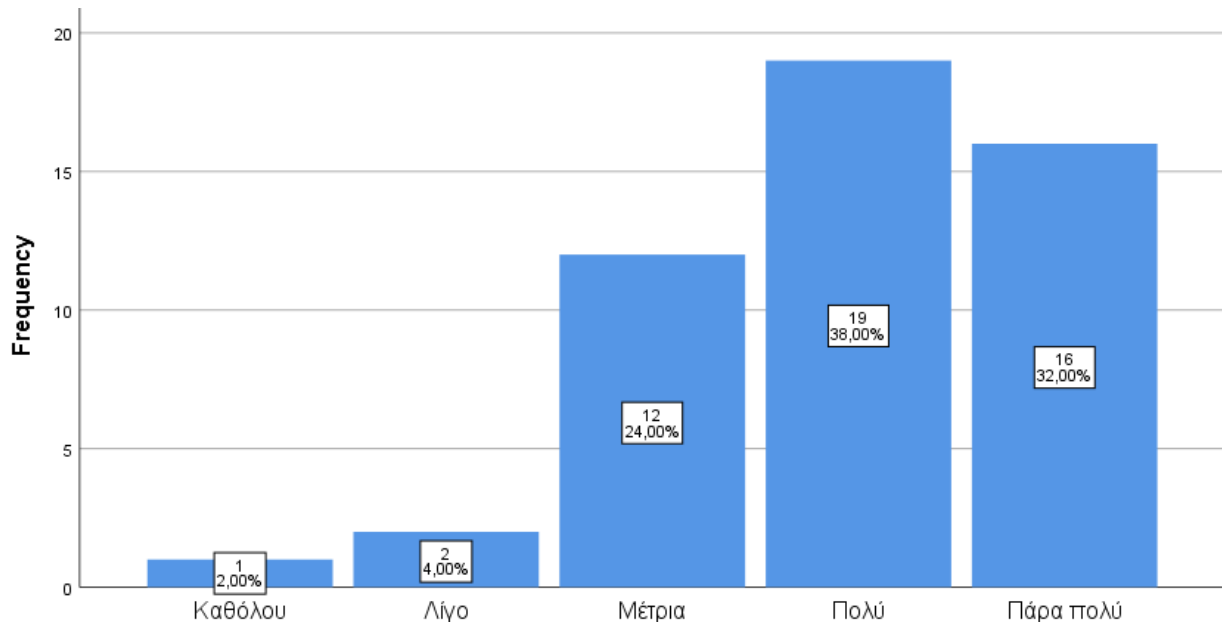

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από το ανωτέρω γράφημα το 58% του δείγματος θεωρεί πως καθόλου δεν εξαρτάται η διαδικασία πρόσληψης της επιχείρησης στην οποία απασχολούνται από το φύλο του υποψήφιου εργαζόμενου, το 16% θεωρεί πως αυτοί οι δύο παράγοντες εξαρτώνται σε λίγο βαθμό, ενώ αντίστοιχα κατά 8%, 16% και 2% οι εργαζόμενοι θεωρούν πως η διαδικασία πρόσληψης εξαρτάται μέτρια, πολύ και σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό από το φύλο του υποψήφιου εργαζόμενου.

Στη συνέχεια, στο γράφημα 21 μπορούμε να μελετήσουμε την κατανομή των απαντήσεων των ερωτώμενων αναφορικά με το βαθμό στον οποίο θεωρούν πως η επιχείρηση εφαρμόζει κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης. Σύμφωνα με το γράφημα παρατηρούμε πως πολύ μικρό ποσοστό του δείγματος, 2% θεωρεί πως η επιχείρηση στην οποία απασχολείται δεν εφαρμόζει καθόλου κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης. Αντίστοιχα, το 4% θεωρεί πως η επιχείρηση σε λίγο βαθμό κάνει ενέργειες στην κατεύθυνση αυτή, ενώ αντίστοιχα, σε μέτριο βαθμό 24%, σε πολύ μεγάλο βαθμό 38% και σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό 32% οι ερωτώμενοι θεωρούν πως η

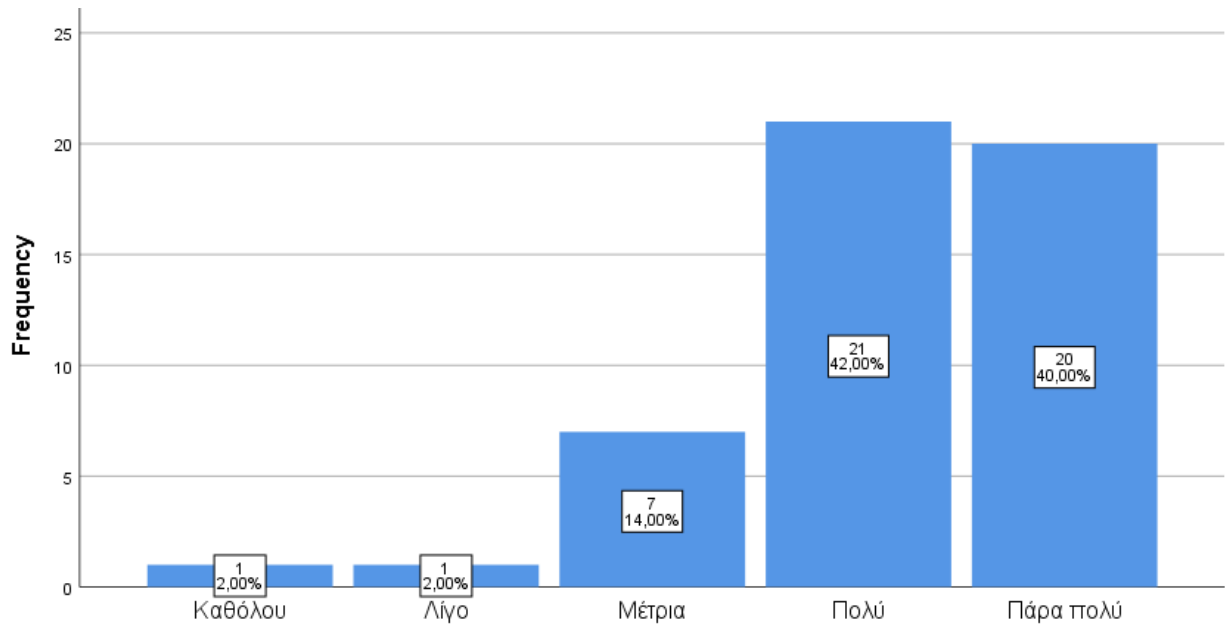
επιχείρησή τους εφαρμόζει κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης.

Γράφημα 21 Σε τι βαθμό εφαρμόζει η επιχείρηση κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης;

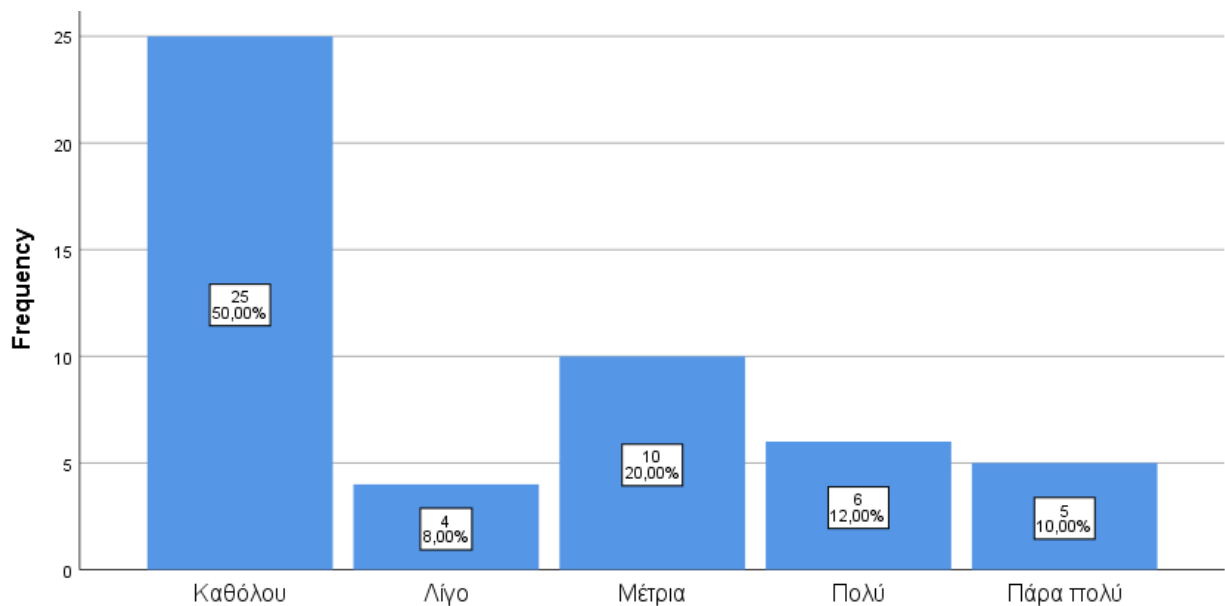
Ακολουθεί το γράφημα 22 το οποίο δείχνει την κατανομή του δείγματος ως προς τον βαθμό που θεωρεί πως η επιχείρηση στην οποία απασχολείται σέβεται τα δικαιώματα των εργαζόμενων. Μόλις το 2% του δείγματος θεωρεί πως η επιχείρηση δεν τρέφει κανένα σεβασμό προς τα δικαιώματα των εργαζόμενων και μόλις το ίδιο ποσοστό θεωρεί πως αυτό συμβαίνει σε λίγο βαθμό. Αντίστοιχα, το 14% του δείγματος θεωρεί πως η οντότητα στην οποία απασχολείται σέβεται μέτρια τα δικαιώματα των εργαζόμενων, ενώ τέλος το 42% θεωρεί πως αυτό συμβαίνει σε πολύ μεγάλο βαθμό και το 40% σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Γράφημα 22 Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση τα δικαιώματα των εργαζόμενων;

Το γράφημα 23 δείχνει πως κατανέμεται το δείγμα αναφορικά με το αν η επιχείρηση στην οποία εργάζεται κάνει χρήση πλαστικών ή παρακινεί τα μέλη της σε χρήση πλαστικών.

Γράφημα 23 Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση κάνει χρήση / παρακινεί σε χρήση πλαστικών από μέρους των εργαζόμενων;

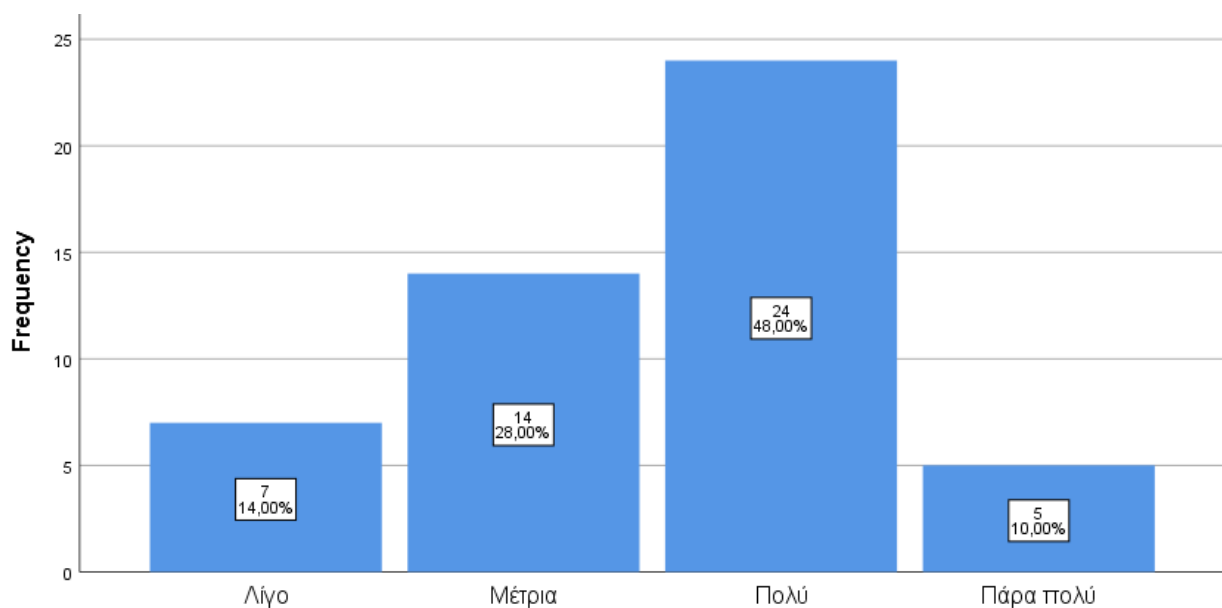

Από το γράφημα παρατηρούμε πως η πλειοψηφία του δείγματος απαντά πως η επιχείρηση στην οποία απασχολείται δεν παρακινεί καθόλου τους εργαζόμενους σε χρήση πλαστικών. Αντίστοιχα, μόλις το 8% θεωρεί πως αυτό συμβαίνει σε λίγο βαθμό, το 20% πιστεύει πως η επιχείρηση πράττει στην κατεύθυνση αυτή σε μέτριο βαθμό, ενώ τέλος το

12% και 10% αντίστοιχα θεωρεί πως η οντότητα στην οποία απασχολείται παρακινεί τους εργαζόμενους σε χρήση πλαστικών σε πολύ και πάρα πολύ μεγάλο βαθμό.

Στο ακόλουθο γράφημα φαίνεται η κατανομή του δείγματος με βάση το βαθμό στο οποίο οι συμμετέχοντες θεωρούν πως η χρήση δεικτών ESG από μέρους των οργανισμών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν ένα αξιόπιστο τρόπο αξιολόγησης μιας εταιρείας. Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν φαίνεται πως το 14% του δείγματος θεωρεί πως η χρήση δεικτών ESG δεν μπορεί καθόλου να συμβάλει ώστε να αξιολογηθεί αξιόπιστα μια εταιρεία, το 28% θεωρεί πως αυτό μπορεί να συντελεστεί σε λίγο βαθμό, το 48% θεωρεί το βαθμό πολύ μεγάλο, ενώ τέλος μόλις το 10% θεωρεί το βαθμό αυτό πάρα πολύ μεγάλο.

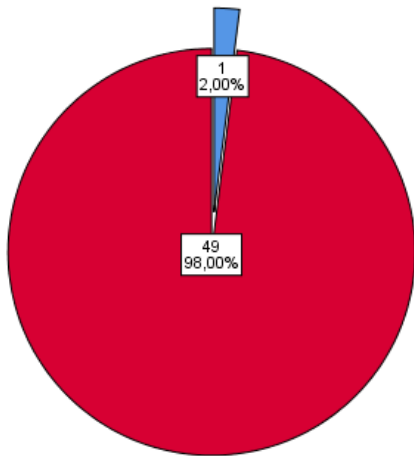
Γράφημα 24 Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η χρήση δεικτών ESG από μέρους των οργανισμών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν αξιόπιστο τρόπο αξιολόγησης μιας εταιρείας;

Ακολουθεί το κυκλικό γράφημα 25 που δείχνει την κατανομή του δείγματος με βάση τον τρόπο με τον οποίο οι ερωτώμενοι της έρευνας κρίνουν το μέλλον της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον ελεγκτικό κλάδο ευοίωνο ή δυσοίωνο. Με πολύ μεγάλη πλειοψηφία 96% το δείγμα κρίνει το μέλλον της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον κλάδο ευοίωνο.

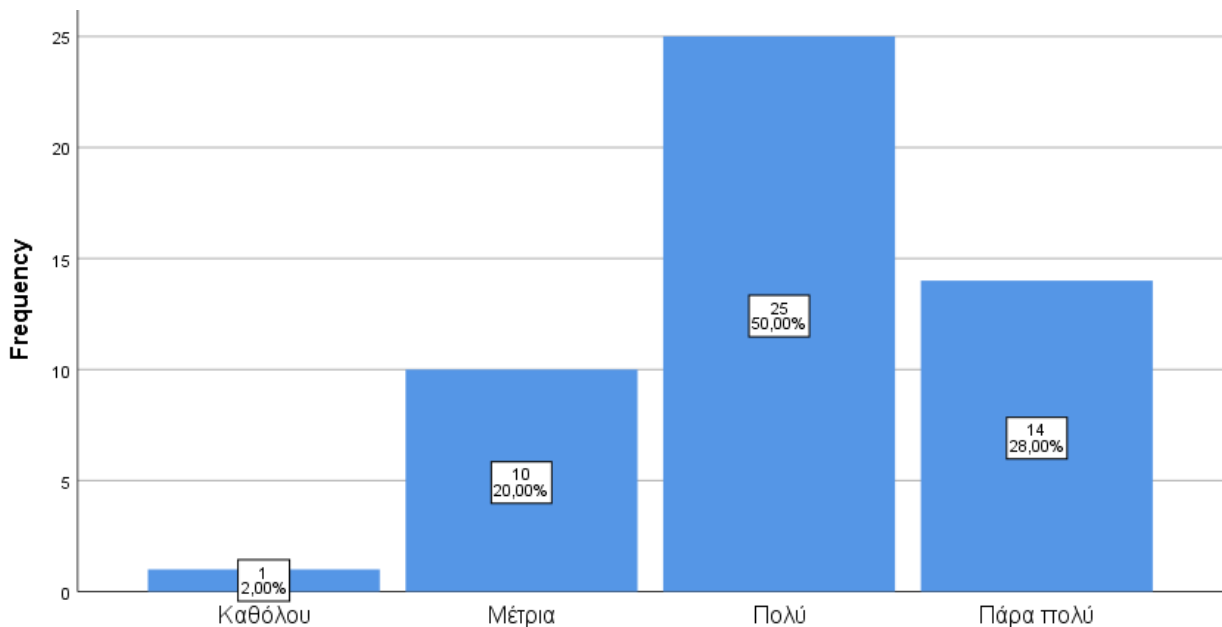
Γράφημα 25 Πώς κρίνετε το μέλλον της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον κλάδο;

■ Δυσόϊωνο
■ Ευόϊωνο

Το επόμενο γράφημα μετρά τη σημαντικότητα του πυλώνα Περιβάλλον από τα κριτήρια ESG. Το 2% του δείγματος δεν το θεωρεί καθόλου σημαντικό, το 20% του δείγματος το θεωρεί μέτρια σημαντικό, το 50% του δείγματος το θεωρεί πολύ σημαντικό και το 28% του δείγματος το θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό.

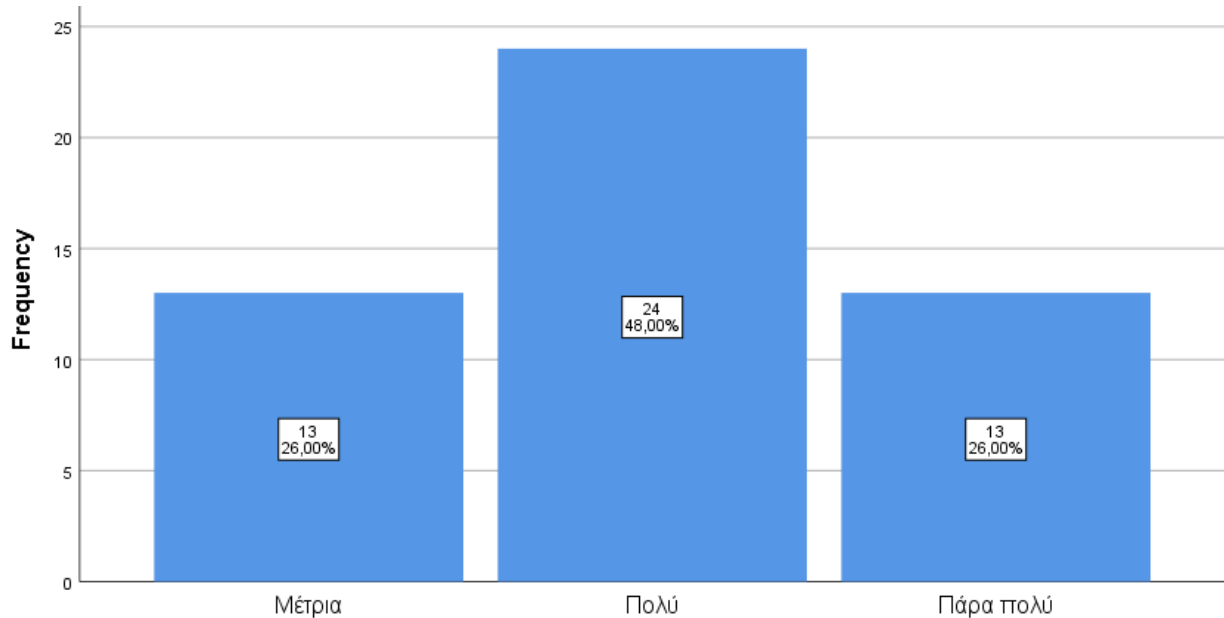
Γράφημα 26 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [Α. Περιβάλλον]

Ακολουθώς, το γράφημα 27 που έπεται, δείχνει την κατανομή του δείγματος όσον αφορά το βαθμό σημαντικότητας του πυλώνα Κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το γράφημα παρατηρούμε πως μέτρια σημαντικό θεωρεί τον πυλώνα Κοινωνία το 26% του

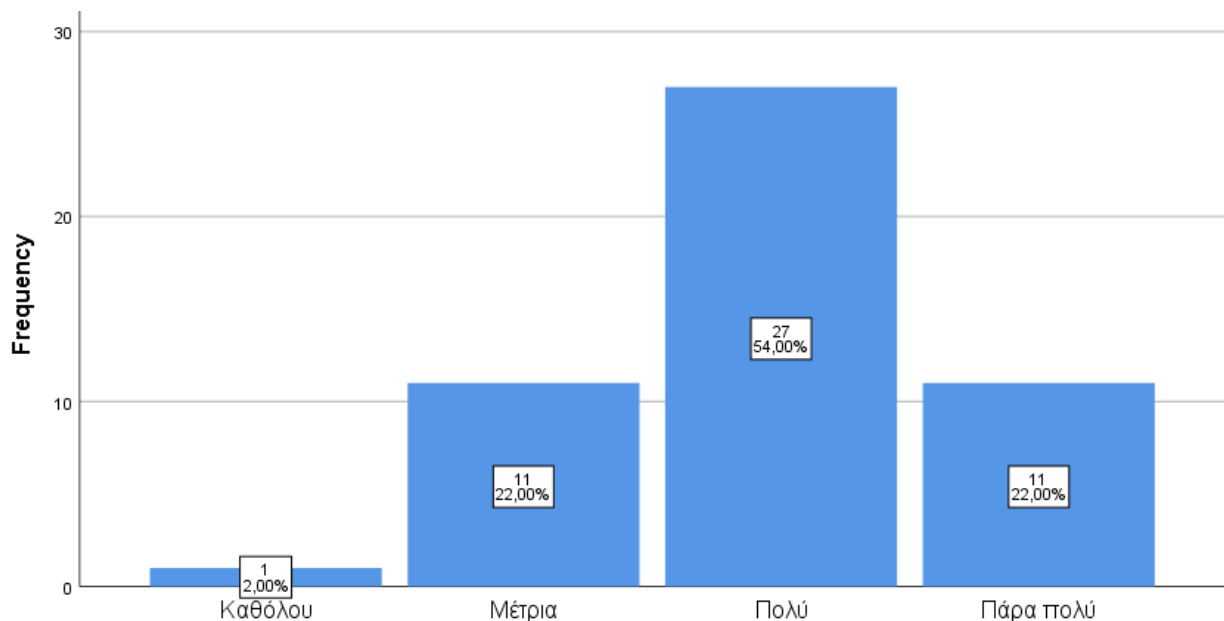
δείγματος, πολύ σημαντικό το 48% του δείγματος και πάρα πολύ σημαντικό το υπόλοιπο 26% του δείγματος.

Γράφημα 27 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [B. Κοινωνία]

Επιπρόσθετα, το γράφημα 28 μετρά το βαθμό σημαντικότητας του τελευταίου πυλώνα, της Διακυβέρνησης. Από το γράφημα παρατηρούμε πως οι απαντήσεις των συμμετεχόντων όσον αφορά τον πυλώνα αυτόν έχουν μεγαλύτερη ποικιλία.

Γράφημα 28 Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG; [Γ. Διακυβέρνηση]

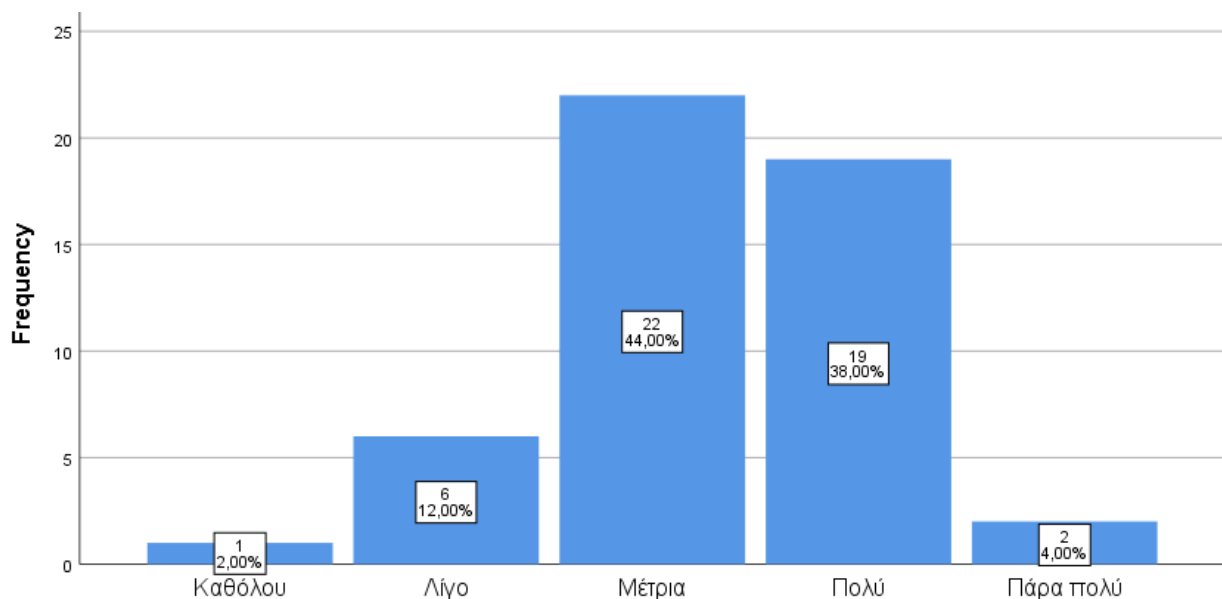

Πιο συγκεκριμένα, το 2% δεν θεωρεί καθόλου σημαντικό τον πυλώνα αυτό, το 22% του δείγματος θεωρεί τον πυλώνα μέτρια σημαντικό, το 54% πολύ σημαντικό και τέλος το 22% πάρα πολύ σημαντικό.

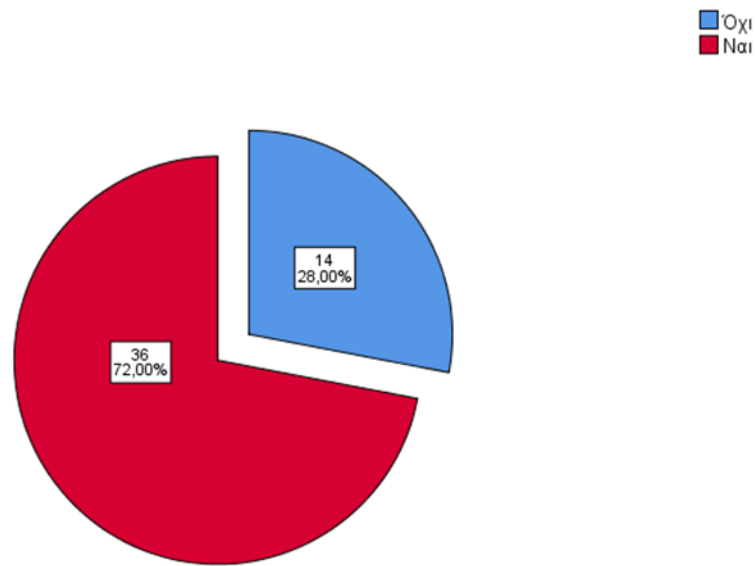
Έπεται το γράφημα 29 το οποίο καταγράφει και κατηγοριοποιεί τις απαντήσεις των συμμετεχόντων αναφορικά με το πιστεύουν πως επηρεάζεται η λειτουργία και ο τρόπος δράσης της εταιρείας από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων το 2%, δηλαδή μόλις ένας συμμετέχοντας, θεωρεί πως δεν επηρεάζεται καθόλου, το 12%, δηλαδή 6 συμμετέχοντες της έρευνας θεωρούν πως υπάρχει λίγη επιρροή, το 44%, δηλαδή οι 22 από τους 50 συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν ως μέτρια την επιρροή, το 38%, δηλαδή οι 19 από τους 50 συμμετέχοντες θεωρούν ως πολύ και το 4%, δηλαδή μόλις 2 από τους συμμετέχοντες θεωρούν ως πάρα πολύ την επιρροή της λειτουργίας από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG.

Γράφημα 29 Επηρεάζεται η λειτουργία και ο τρόπος δράσης της εταιρείας που εργάζεστε από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG;

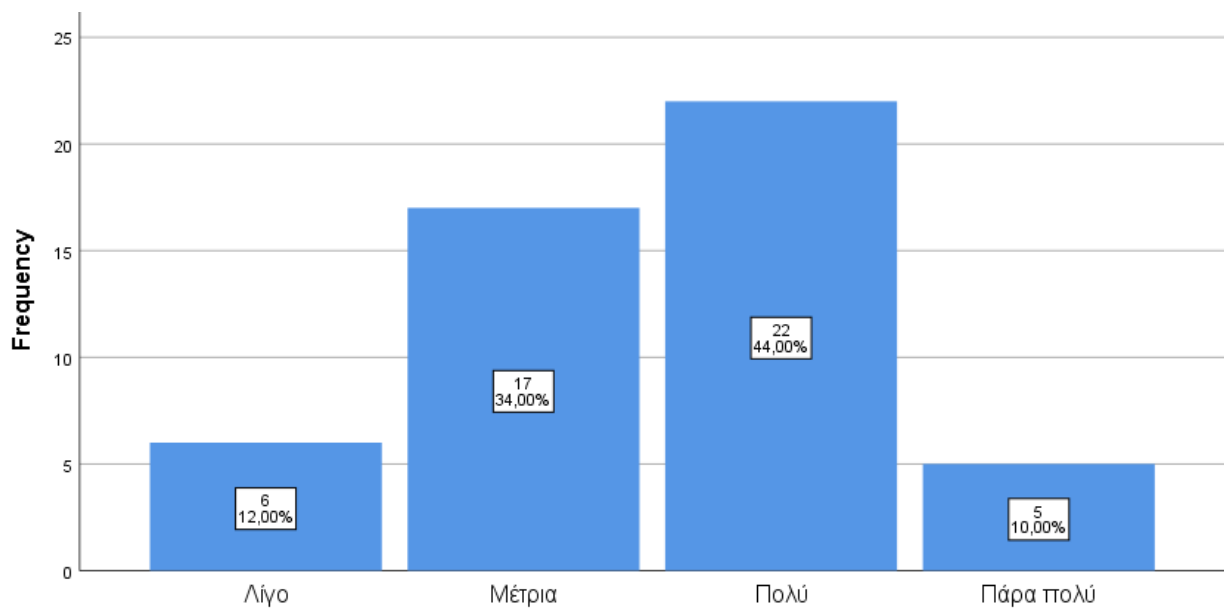
Ακολουθεί το κυκλικό διάγραμμα 30 που καταγράφει και κατηγοριοποιεί τις απαντήσεις των συμμετεχόντων αναφορικά με το αν πιστεύουν πως ενέχει ευθύνη το Διοικητικό Συμβούλιο όσον αφορά θέματα ESG. Σύμφωνα με το διάγραμμα φαίνεται πως η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή το 72% θεωρεί πως ναι το Διοικητικό Συμβούλιο έχει ευθύνη όσον αφορά θέματα που σχετίζονται με το ESG, ενώ το υπόλοιπο δείγμα, 28% θεωρεί πως το Διοικητικό Συμβούλιο δεν φέρει ευθύνη σε τέτοια θέματα.

Γράφημα 30 Έχει ευθύνη το Διοικητικό Συμβούλιο για θέματα ESG;

Τέλος, στο γράφημα 32 που ακολουθεί βλέπουμε την κατανομή του δείγματος ως προς το αν συμμετέχει η οντότητα στην οποία απασχολούνται οι συμμετέχοντες της έρευνας σε πρωτοβουλίες προώθησης βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με το γράφημα, το 12% του δείγματος δηλώνει πως η οντότητα στην οποία απασχολείται συμμετέχει λίγο σε ανάλογες δράσεις, μέτρια δηλώνει το 34%, πολύ το 44% και πάρα πολύ μόλις το 10% του δείγματος.

Γράφημα 31 Συμμετέχει ο οργανισμός σε ενώσεις ή πρωτοβουλίες που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα θέματα ESG;

4.2. Επαγωγική Στατιστική Ανάλυση

Στην παρούσα ενότητα με τη βοήθεια της επαγωγικής στατιστικής ανάλυσης θα επιδιώξουμε να εκτιμήσουμε τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού με τη χρήση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τις παρατηρήσεις του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 1^ο

Ο βαθμός χρήσης του ESG από μέρους των επιχειρήσεων (Ερώτηση 4) συσχετίζεται με την ικανότητα της επιχείρησης να αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον (ερώτηση 11 ερωτηματολογίου έρευνας) και με την αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών (Ερώτηση 9). Το ανωτέρω ερευνητικό ερώτημα θα επιδιώξουμε να απαντήσουμε με τη βοήθεια του πίνακα 1, μέσω της ανάλυσης Pearson.

Έλεγχος Υπόθεσης 1^{ος}

H_0 : δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός χρήσης ESG και αναγνώριση μελλοντικών κινδύνων ($r=0$)

H_1 : υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός χρήσης ESG και αναγνώριση μελλοντικών κινδύνων ($r \neq 0$)

Μελετώντας την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ του πρώτου ζεύγους μεταβλητών, δηλαδή του βαθμού χρήσης του τρίπτυχου ESG και του βαθμού αναγνώρισης του κινδύνου μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής:

Ερμηνεία της στατιστικής σημαντικότητας

Η τιμή του Sig. (2-tailed) είναι sig.=0 <0,05 τότε απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση, ότι δηλαδή δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών (ότι το r είναι 0). Επομένως δεχόμαστε την H_1 ότι υπάρχει συσχέτιση με την έννοια ότι αυτή η σχέση στο δείγμα μπορεί να αντανακλά γραμμική σχέση στον πληθυσμό.

Ερμηνεία του δείκτη r

Ο δείκτης $r = 0,709$ δείχνει ότι η κατεύθυνση είναι θετική, δηλαδή όταν αυξάνει ο βαθμός χρήσης του τρίπτυχου ESG αυξάνει και η γνώση της επιχείρησης αναφορικά με την αναγνώριση των μελλοντικών κινδύνων. Το $r=0,709 > 0,7$, άρα η σχέση είναι ισχυρή.

Έλεγχος Υπόθεσης 2^{ος}

H_0 : δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός χρήσης ESG και αύξηση προσέλκυσης επενδυτών ($r=0$)

H_1 : υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός χρήσης ESG και αύξηση προσέλκυσης επενδυτών ($r \neq 0$)

Μελετώντας την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ του δεύτερου ζεύγους μεταβλητών, δηλαδή του βαθμού χρήσης του τρίπτυχου ESG και του βαθμού αύξησης προσέλκυσης επενδυτών μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής:

Ερμηνεία της στατιστικής σημαντικότητας

Η τιμή του Sig. (2-tailed) είναι $\text{sig.}=0 < 0,05$ τότε απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση, ότι δηλαδή δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών (ότι το r είναι 0). Επομένως δεχόμαστε την H_1 ότι υπάρχει συσχέτιση με την έννοια ότι αυτή η σχέση στο δείγμα μπορεί να αντανακλά γραμμική σχέση στον πληθυσμό.

Ερμηνεία του δείκτη r

Ο δείκτης $r = 0,624$ δείχνει ότι η κατεύθυνση είναι θετική, δηλαδή όταν αυξάνει ο βαθμός χρήσης του τρίπτυχου ESG αυξάνει και ο βαθμός στον οποίο η επιχείρηση θεωρεί πως η εναρμόνιση με τα πρότυπα ESG θα μπορούσε να επιτύχει αύξηση της προσέλκυσης των επενδυτών. Το $r=0,624 < 0,7$ και $> 0,5$, άρα η σχέση είναι μέτρια.

Πίνακας 1 Correlations - Pearson

		14. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών;	16. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η επιχείρηση έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον;
9. Σε τι βαθμό κάνει χρήση η εταιρεία σας του τρίπτυχου Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	Pearson Correlation	,624**	,709**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000
	N	50	50
14. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών;	Pearson Correlation	,624**	,661**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000
	N	50	50
16. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η επιχείρηση έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον;	Pearson Correlation	,709**	,661**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000
	N	50	50

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο

Ο αριθμός των εργαζομένων, τα έτη λειτουργίας και το μέγεθος της οντότητας επηρεάζουν τον βαθμό στον οποίο είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία όσον αφορά θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης.

Το ανωτέρω ερευνητικό ερώτημα διερευνάται με τη βοήθεια πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης.

Ο πίνακας 2 παρουσιάζει τη μέση τιμή, την τυπική απόκλιση και την απόλυτη συχνότητα για κάθε μια από τις εισερχόμενες μεταβλητές στο υπόδειγμα. Σύμφωνα με τον πίνακα, ο μέσος όρος του βαθμού ευαισθητοποίησης των οντοτήτων σε θέματα ESG ανέρχεται σε 2,6 με μέγιστη τιμή το 5, η τυπική απόκλιση σε 0,75 και η απόλυτη συχνότητα σε 50.

Πίνακας 2 *Descriptive Statistics*

	Mean	Std. Deviation	N
10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	2,60	,756	50
3. Έτη λειτουργίας	1,60	,639	50
1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	1,18	,774	50
2. Μέγεθος εταιρείας	1,14	,783	50

Σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα μπορούμε να διαπιστώσουμε αν υφίσταται συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών του μοντέλου.

Έλεγχος Υπόθεσης

H0: δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός ευαισθητοποίησης σε θέματα ESG και ανεξάρτητες μεταβλητές ($r=0$)

H1: υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές βαθμός ευαισθητοποίησης σε θέματα ESG και ανεξάρτητες μεταβλητές ($\neq 0$)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών υπάρχει συσχέτιση $\text{sig}=0 >0,05$ και είναι θετική για κάθε μια από τις 3 ανεξάρτητες μεταβλητές σε σχέση με την εξαρτημένη. Πιο συγκεκριμένα, ο συντελεστής Pearson ανέρχεται σε 0,465 για τα έτη λειτουργίας, 0,684 για τον αριθμό των εργαζόμενων κάθε οντότητας και 0,683 για το μέγεθος της οντότητας.

Πίνακας 3 Correlations

	10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	3. Έτη λειτουργίας	1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	2. Μέγεθος εταιρείας	
Pearson Correlation	10. Σε τι βαθμό εί1 ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	1,000	,465	,648	,683
	3. Έτη λειτουργίας	,465	1,000	,644	,686
	1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	,648	,644	1,000	,900
	2. Μέγεθος εταιρείας	,683	,686	,900	1,000

Sig. (1-tailed)	10. Σε τι βαθμό εί ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	.	,000	,000	,000
	3. Έτη λειτουργίας	,000	.	,000	,000
	1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	,000	,000	.	,000
	2. Μέγεθος εταιρείας	,000	,000	,000	.
N	10. Σε τι βαθμό εί ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;	50	50	50	50
	3. Έτη λειτουργίας	50	50	50	50
	1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	50	50	50	50
	2. Μέγεθος εταιρείας	50	50	50	50

Στη συνέχεια ο πίνακας 4 ορίζει τις μεταβλητές του υποδείγματος, δηλαδή τις μεταβλητές που περιέχονται στο προβλεπτικό μοντέλο που δημιουργήθηκε. Η μέθοδος ανάλυσης είναι η enter και η εξαρτημένη μεταβλητή είναι ο βαθμός ευαισθητοποίησης της οντότητας σε θέματα σχετικά με το ESG. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι το μέγεθος της οντότητας, ο αριθμός εργαζομένων και τα έτη λειτουργίας κάθε οντότητας.

Πίνακας 4 Variables Entered/Removed

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	2. Μέγεθος εταιρείας, 3. Έτη λειτουργίας, 1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης ^b	.	Enter

a. Dependent Variable: 10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

b. All requested variables entered.

Στη συνέχεια, ο πίνακας model summary δίνει μια αξιολόγηση του μοντέλου και πιο συγκεκριμένα δίνει τον συντελεστή R. Όπως μπορούμε να δούμε το $R = 0,687$ Και το $R^2 = 0,472$, που σημαίνει ότι το μοντέλο έχει μέτρια προβλεπτική ικανότητα, δηλαδή η εξαρτημένη μεταβλητή μπορεί να εξηγηθεί σε βαθμό 0,472 από τις ανεξάρτητες μεταβλητές.

Πίνακας 5 Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. Change	F Durbin-Watson
1	,687 ^a	,472	,438	,567	,472	13,734	3	46	,000	1,679

a. Predictors: (Constant), 2. Μέγεθος εταιρείας, 3. Έτη λειτουργίας, 1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης

b. Dependent Variable: 10. Σε τι βαθμό εί1 ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Ακολούθως, ο πίνακας Anova κάνει αναφορά στον έλεγχο:

$$H_0 : \beta_i = 0$$

$$H_1 : \beta_i \neq 0$$

Στην συγκεκριμένη περίπτωση το $\text{sig} = 0,000$, επομένως απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση και αποδεχόμαστε την εναλλακτική. Γεγονός που σημαίνει πως το μοντέλο μας δεν είναι σταθερό.

Πίνακας 6 ANOVA a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	13,230	3	4,410	13,734	,000 ^b
	Residual	14,770	46	,321		
	Total	28,000	49			

a. Dependent Variable: 10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

b. Predictors: (Constant), 2. Μέγεθος εταιρείας, 3. Έτη λειτουργίας, 1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης

Τέλος, από τον ακόλουθο πίνακα θα εξάγουμε την αλγεβρική μορφή της γραμμής παλινδρόμησης, ποιες μεταβλητές συνεισφέρουν στατιστικά σημαντικά στην πρόβλεψη και τους συντελεστές κάθε μιας μεταβλητής.

Η σταθερά $\beta = 1,837$ είναι στατιστικά σημαντική $\text{sig} = 0,000 < 0,05$ και έτσι θα περιέχεται στη γραμμή της παλινδρόμησης.

Η μεταβλητή έτη λειτουργίας δεν είναι στατιστικά σημαντική $\text{sig} = 0,918 > 0,05$ και έτσι δεν θα εμφανίζεται στην εξίσωση παλινδρόμησης.

Η μεταβλητή αριθμός εργαζομένων δεν είναι στατιστικά σημαντική $\text{sig} = 0,471 > 0,05$ και έτσι δεν θα εμφανίζεται στην εξίσωση παλινδρόμησης.

Η μεταβλητή μέγεθος οντότητας είναι στατιστικά σημαντική $\text{sig} = 0,046 < 0,05$ και έτσι θα εμφανίζεται στην εξίσωση παλινδρόμησης.

Με βάση τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι μπορεί να προβλεφθεί ο βαθμός ευαισθητοποίησης σε θέματα ESG μόνο γνωρίζοντας το μέγεθος της κάθε οντότητας.

Πίνακας 7 Coefficients a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,837	,221		8,295	,000
	3. Έτη λειτουργίας	-,018	,175	-,015	-,104	,918
	1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης	,175	,241	,180	,727	,471
	2. Μέγεθος εταιρείας	,514	,251	,532	2,048	,046

a. Dependent Variable: 10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Τέλος ελέγχουμε την προϋπόθεση των ακραίων τιμών.

Πίνακας 8 Residuals Statistics a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	1,82	3,20	2,60	,520	50
Residual	-1,489	,822	,000	,549	50
Std. Predicted Value	-1,504	1,148	,000	1,000	50
Std. Residual	-2,628	1,450	,000	,969	50

a. Dependent Variable: 10. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ανακεφαλαιώνοντας την παρούσα μελέτη κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στα βασικά σημεία της έρευνας. Η παρούσα έρευνα εστίασε σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και Διακυβέρνησης. Το περιβάλλον, η Κοινωνία και η Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελούν ένα τρίπτυχο που δύναται να λειτουργήσει ιδιαίτερα θετικά για τις σύγχρονες οντότητες, εφόσον φαίνεται να αυξάνουν την ικανότητα των επιχειρήσεων προς παραγωγή αξίας και βιώσιμης ανάπτυξης. Κατά τον τρόπο αυτό καθίσταται σαφές πως η υιοθέτηση από μέρους των οικονομικών οντοτήτων κριτηρίων ESG που αφορούν σε θέματα Περιβάλλοντος, Κοινωνίας και Εταιρικής Διακυβέρνησης μπορεί να επιφέρει σημαντικές θετικές αλλαγές όσον αφορά την επιχειρηματικότητα και την προσέλκυση κεφαλαίων προς πραγματοποίηση επενδύσεων. Οι οντότητες εκείνες που μελλοντικά δεν θα είναι σε θέση να υιοθετήσουν ή να πληρούν τα κριτήρια ESG δεν θα είναι σε θέση να παραμείνουν βιώσιμες ή να διατηρήσουν το μερίδιο αγοράς τους.

Στο πλαίσιο αυτό σκοπός της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η μελέτη του βαθμού στον οποίο οι επιχειρήσεις δίνουν προσοχή σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής διακυβέρνησης και εκτελούν αποτελεσματικές στρατηγικές προκειμένου να δημιουργούν προστιθέμενη αξία. Στη βάση αυτή διερευνήθηκε το αν οι επιχειρήσεις γνωρίζουν τι είναι το ESG, αλλά και αν από ποιους παράγοντες εξαρτάται η ευαισθητοποίηση της οντότητας όσον αφορά την υιοθέτηση του ESG. Από τη μελέτη που έλαβε χώρα φαίνεται πως θετική και ισχυρή σχέση υφίσταται μεταξύ του βαθμού χρήσης του τρίπτυχου ESG και της γνώσης της επιχείρησης σχετικά με μελλοντικά ρίσκα και κινδύνους, ενώ θετική και μέτρια ισχυρή είναι και η σχέση μεταξύ του βαθμού χρήσης του τρίπτυχου ESG και του βαθμού στον οποίο η επιχείρηση θεωρεί πως η εναρμόνιση με τα πρότυπα ESG θα μπορούσε να επιτύχει αύξηση της προσέλκυσης των επενδυτών. Επιπλέον, από τους παράγοντες αριθμός εργαζομένων, έτη λειτουργίας επιχείρησης και μέγεθος οντότητας, μόνο ο τελευταίος παράγοντας φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντικός και να επηρεάζει θετικά τον βαθμό ευαισθητοποίησης της οντότητας σε θέματα ESG, δηλαδή θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής Διακυβέρνησης. Τέλος, γενικά στο σύνολο των συμμετεχόντων διαπιστώθηκε πως η μειοψηφία των εταιριών που συμμετείχαν δεν διέθεταν τμήμα Εταιρικής

Διακυβέρνησης, δεν γνώριζε την έννοια του ESG, ούτε και την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής ευθύνης.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης μπορούν να κατατεθούν και ορισμένες προτάσεις προς μελλοντική μελέτη που μπορούν εντούτοις να συμπληρώσουν τα ευρήματα της παρούσας μελέτης. Στην παρούσα έρευνα δεν έγινε αναφορά και χρήση δεικτών ESG προς αξιολόγηση της ικανότητας των οντοτήτων άντλησης επενδυτικών κεφαλαίων. Μελλοντικά, αν η κουλτούρα ESG δεν υιοθετηθεί από τις επιχειρήσεις τότε είναι αρκετά ξεκάθαρο το γεγονός πως δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί άντληση κεφαλαίων και δανειοδότηση από μέρους τους. Έτσι, προτείνεται η χρήση κριτηρίων και δεικτών ESG προς αξιολόγηση των επιχειρήσεων αναφορικά με την εφαρμογή ή όχι των κριτηρίων, με τελικό σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με το αν η κάθε οντότητα θα είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στο περιβάλλον και στις απαιτήσεις της εποχής. Σε δείγμα εταιρειών εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χρηματοοικονομική ανάλυση βασισμένη σε αριθμοδείκτες αλλά και δείκτες ESG προς αξιολόγηση επενδύσεων/ οντοτήτων.

Βιβλιογραφία

- Albertini, E. (2013). Does Environmental Management Improve Financial Performance? A Meta-Analytical Review. *Organization & Environment*. 26(4). 431-457. doi:10.1177/1086026613510301.
- Ali, S. M. (2017). | Collins G. Ntim (Reviewing Editor). Environment, social, and governance (ESG) criteria and preference of managers. *Cogent Business & Management* 4:1, DOI: 10.1080/23311975.2017.1340820 .
- Armstrong, A. (2020). Ethics and ESG. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 14(3), 6-17. doi:10.14453/aabfj.v14i3.2.
- Bass, S., & Dalal-Clayton., B. (2000). National Strategies for Sustainable Development: the Challenge Ahead. *INTERNATIONAL INSTITUTE FOR ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. Environmental Planning Issues No.25*.
- Broadstock, D., Chan, K., Cheng, L., & Wang, X. (2021). The role of ESG performance during times of financial crisis: Evidence from COVID-19 in China. *Finance Research Letters*. 32.
- Christensen, D. M., Serafeim, G., & Sikochi, A. (2022). Why is Corporate Virtue in the Eye of The Beholder? The Case of ESG Ratings. *The Accounting Review* 97 (1): 147–175. doi:https://doi.org/10.2308/TAR-2019-0506
- Dimson, E., Marsh, P., & Staunton, M. (2020). Divergent ESG Ratings. *The Journal of Portfolio Management*. 7 (1) 75-87.
- Drempetic, S., Klein, C., & Zwergel, B. (2020). The Influence of Firm Size on the ESG Score: Corporate Sustainability Ratings Under Review. *Journal of Business Ethics*.167, pages333–360.
- Duuren, E. v., Plantinga, A., & Scholtens, B. (2016). ESG Integration and the Investment Management Process: Fundamental Investing Reinvented. *Journal of Business Ethics* volume 138, pages525–533.

- Friede, G., & Busch, T. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*. 5 (4), 210-233.
- Friedman, M. (1970). A Friedman doctrine-- The Social Responsibility Of Business Is to Increase Its Profits. *New York Times*.
- Gillan, S., Koch, A., & Starks, L. (2021). Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance. *Journal of Corporate Finance*. 66.
- Guido, G., Lee, L.-E., Melas, D., Zoltán, N., & Laura, N. (2019). Foundations of ESG Investing: How ESG Affects Equity Valuation, Risk, and Performance. *The Journal of Portfolio Management*, 45 (5) 69-83; DOI: <https://doi.org/10.3905/jpm.2019.45.5.069>.
- Herringer, A., Firer, C., & Viviers, S. (2009). Key challenges facing the socially responsible investment (SRI) sector in South Africa. *Investment Analysts Journal*, 38:70, 11-26, DOI:10.1080/10293523.2009.11082511.
- Indarawati, T., Maelah, R., & Tarmuji, N. H. (2016). The Impact of Environmental, Social and Governance Practices (ESG) on Economic Performance: Evidence from ESG Score . *International Journal of Trade, Economics and Finance*, Vol. 7, No. 3.
- Jun, X., Wataru, N., Michiyuki, Y., Hidemichi, F., & Shunsuke, M. (2018). Do environmental, social, and governance activities improve corporate financial performance? *Business and Strategy and the Environment*, 28(2), 286-300. doi:<https://doi.org/10.1002/bse.2224>
- Kaplinsky, R. (1999). Globalization, Industrialization, and Sustainable Growth: The Pursuit of the Nth Rent, IDS Discussion Paper, no 365. *Institute for Development Studies, W. Sachs, The obsolete race: Development After East-West Rivalry, Center for the study of Democratic institutions, 1999, σ. 10 επ; Center for Economic Policy Research, Making sense of globalization, London 2002.*
- Kocmanová, A., & Dočekalová, M. (2012). CONSTRUCTION OF THE ECONOMIC INDICATORS OF PERFORMANCE IN RELATION TO ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND CORPORATE GOVERNANCE (ESG) FACTORS. *ACTA*

- Lokuwaduge, C. S., & Heenetigala, K. (2016). Integrating Environmental, Social and Governance (ESG) Disclosure for a Sustainable Development: An Australian Study. *Business Strategy and the Environment*, 26 (4), 438-450.
- Mozaffar, K. (2019). Corporate Governance, ESG, and Stock Returns around the World . *Financial Analysts Journal*, 75(4), 103-123.
- Robert, G. E., Mirtha, D. K., & Stephanie, J. P. (2017). How to Integrate ESG into Investment Decision-Making: Results of a Global Survey of Institutional Investors. *Applied corporate finance*, 29(4) 125-133.
- Schwartz, M. S., & Carroll, A. B. (2003). Corporate Social Responsibility: A ThreeDomain Approach. *Business Ethics Quarterly*, Volume 13, Issue 4. ISSN 1052-ISOX. pp. 503-530.
- Sciarelli, M., Cosimato, S., Landi, G., & Iandolo, F. (2021). Socially responsible investment strategies for the transition towards sustainable development: the importance of integrating and communicating ESG. *The TQM Journal*, Vol. 33 No. 7, pp. 39-56.
- UNESCO. (2021). Sustainable Development.
- Vostrikova, E. O., & Meshkova, A. P. (2020). ESG Criteria in Investment: Foreign and Russian Experience. *Financial Journal, Financial Research Institute, Moscow 127006, Russia, issue 4, pages 117-129.*
- Wan Masliza, W. M., & Shaista, W. (2021). Environmental, Social and Governance (ESG) disclosure, competitive advantage and performance of firms in Malaysia. *Cleaner Environmental Systems*, 2.
- Ζοπουνίδης, Κ., & Εσκαντάρ, Μ. (2021). Κοινωνικά υπεύθυνα επένδυση: Μέθοδοι και κριτήρια ESG. Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Θεοχάρη, Χ. (2017). Περιβαλλοντική διακυβέρνηση και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κλιματική Αλλαγή. Αυτοδιοίκηση & Θεσσαλία Μπροστά στην παγκόσμια πρόκληση.

Σεραφείμ, Γ. (2019). Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριων ESG. *ATHEX Χρηματιστήριο Αθηνών* .

Φράγκου, Δ., & Γαλάνης , Π. (2018). Ηθικά ζητήματα στις επιδημιολογικές μελέτες. *ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE: ISSN 11-05-3992*, σσ. 129-135.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παρόν παράρτημα παραθέτουμε το ερωτηματολόγιο έρευνας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η παρούσα έρευνα διεξάγεται στα πλαίσια εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών και Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Απευθύνεται σε υπαλλήλους και στελέχη Ελεγκτικών Εταιρειών, με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων για τα κριτήρια ESG στον Ελεγκτικό Κλάδο. Η συμμετοχή στο ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμη.

(Όλες οι ερωτήσεις περιλαμβάνουν υποχρεωτική απάντηση)

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄ ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1. Αριθμός Εργαζομένων επιχείρησης

0-10

11-50

51-Άνω

ΕΡΩΤΗΣΗ 2. Μέγεθος εταιρείας

Μικρό

Μεσαίο

Μεγάλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 3. Έτη λειτουργίας

0-3

4-10

11-άνω

ΕΡΩΤΗΣΗ 4. Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα εσωτερικού ελέγχου;

Ναι

Όχι

ΕΡΩΤΗΣΗ 5. Διαθέτει η εταιρεία ξεχωριστό τμήμα Εταιρικής Διακυβέρνησης;

Ναι

Όχι

ΕΝΟΤΗΤΑ Β ΄ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1. Γνωρίζετε τι είναι το ESG – Environmental, Social and Governance;

Ναι

Όχι

ΕΡΩΤΗΣΗ 2. Γνωρίζετε τι είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη;

Ναι

Όχι

ΕΡΩΤΗΣΗ 3. Γνωρίζετε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;

Ναι

Όχι

ΕΡΩΤΗΜΑ 4. Σε τι βαθμό κάνει χρήση η εταιρεία σας του τρίπτυχου Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 5. Σε τι βαθμό είναι ευαισθητοποιημένη η εταιρεία σας σε θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Εταιρικής διακυβέρνησης;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 6. Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, διαχείρισης των αποβλήτων, χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Περιβαλλοντικοί παράγοντες);

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 7. Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση θεμάτων που σχετίζονται με την παιδική εργασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά πρότυπα, την τήρηση των κανονισμών υγείας και ασφάλειας στον εργασιακό χώρο (Κοινωνικοί παράγοντες);

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 8. Σε τι βαθμό κάνει η εταιρεία σας ενέργειες για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, τη διαφάνεια εντός της οντότητας, την αύξηση του εσωτερικού ελέγχου (Εταιρική διακυβέρνηση);

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 9. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της προσέλκυσης επενδυτών;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 10. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η υιοθέτηση και η εναρμόνιση της επιχείρησης με τα νέα πρότυπα αναφορικά το ESG θα μπορούσαν να επιτύχουν αύξηση της αποτελεσματικότητας ή/και της αποδοτικότητας;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 11. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η επιχείρηση έχει αναγνωρίσει τα ρίσκα και τις ευκαιρίες που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 12. Σε τι βαθμό θεωρείτε η πανδημία COVID-19 επηρέασε την εταιρεία στην υιοθέτηση προτύπων ESG;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 13. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η εταιρεία δίνει σημασία στην οικονομική της ανάπτυξη, παρά σε ενέργειες που θα την καταστήσουν πιο φιλική προς το περιβάλλον;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 14. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως οι επενδυτές δίνουν σημασία στην υιοθέτηση ESG προτύπων προκειμένου να πραγματοποιήσουν επενδύσεις;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 15. Σε τι βαθμό εξαρτάται η διαδικασία πρόσληψης εντός της επιχείρησας από το φύλο του υποψηφίου εργαζόμενου;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 16. Σε τι βαθμό εφαρμόζει η επιχείρηση κανόνες προστασίας εργαζόμενων από περιστατικά παρενόχλησης;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 17. Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση τα δικαιώματα των εργαζόμενων;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 18. Σε τι βαθμό σέβεται η επιχείρηση κάνει χρήση / παρακινεί σε χρήση πλαστικών από μέρους των εργαζόμενων;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 19. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως η χρήση δεικτών ESG από μέρους των οργανισμών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν αξιόπιστο τρόπο αξιολόγησης μιας εταιρείας;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 20. Πώς κρίνετε το μέλλον της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον κλάδο;

Ευοίωνο

Δυσοίωνο

ΕΡΩΤΗΜΑ 21. Πόσο σημαντικό θεωρείτε κάθε πυλώνα από τα κριτήρια ESG;

A. Περιβάλλον

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

B. Κοινωνία

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

Γ. Διακυβέρνηση

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 22. Επηρεάζεται η λειτουργία και ο τρόπος δράσης της εταιρείας που εργάζεστε από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΕΡΩΤΗΜΑ 23. Έχει ευθύνη το Διοικητικό Συμβούλιο για θέματα ESG;

Ναι

Όχι

ΕΡΩΤΗΜΑ 24. Συμμετέχει ο οργανισμός σε ενώσεις ή πρωτοβουλίες που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα θέματα ESG;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

ΤΕΛΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ